

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... frt 10.—

Félévre ... » 5.—

Negyedévre ... » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adalnak vissza.

— ☉ — Budapest, november 8. ☉ —

K r ó n i k a.

— nov. 4.

Az örök béke.

A Capitólium diszes tanácsterme megnyílt és befogadta a szélrózsa minden irányából összegyűlt delegátusokat, a világbékének olajágas hirdetőit. Az örök béke után sovárgó nemzetek elküldték képviselőiket, hogy abban a nemzetközi tanácskozásban szívvel-lélekkel mozdítsák elő a világbéke gyönyörű igéjének testté válását. Ámbátor furcsán jellemző fényt vet a kongresszus jelentőségére: egy szükségzavú távirat, mely csupán annyit mond, hogy a nagy államok *gyéren*, a kis országok ellenben *erősen* vannak képviselve. De az örök béke idealistáit e disszonancia nem aggasztja: ők összeülnek; tanácskoznak, javaslatokat, terveket készítenek és szónokolnak hozzá megindítóan, valamint hogy javaslatokat, terveket készítettek és megindítóan szónokoltak már az előző években a Londonban és Párisban megtartott béke-kongresszusokon is, de azért a háború fenyegető réme csak ott lebeg szüntelenül az európai politika ködében, emberfölötti fegyverkezésre kényszerítve a nemzeteket és kimerítve azok minden erejét a hadi budget telhetetlen követeléseivel. Évezredek óta békét óhajt az emberiség és évezredek óta háboruszkodik. Mert a világbéke magasztos eszméje nem modern találmány: mint a história tanúsítja, már az ó-korban is voltak apostolai, csak hogy mindegyik a maga módja szerint akarta azt megvalósítani. Nagy Sándor például, ha világhódító utjában a halál meg nem akasztja, egész komolyan foglalkozott volna a világbéke eszméjével. Csupán a világot kellett előbb meghódítania és vérrel öntöznie, hogy e humánus ideáját megtestesítse. A nagy Napoleon is inkább vágyakozók polgári babérokra, mint a háború szomorú dícsőségére.... persze ő is csak *azután*. Ezen mintára akadtak a világbékének minden időben buzgó hívei és akadnak a jelenben is. Hiszen ezért mondá a harmadik nagy hadverő: Moltke, ki nem mondott frázisokat: »Az örök béke örök álom.« Pedig Moltke nem szerette mesterségét, a háborút és nemes szívének minden idealizmusával csüggött a békén. De hát éppen azért ideál, hogy minden időben legyenek rajongói és keserves kiábrándulások után se halványuljon annak képe a hívő szívében. Ha egyebet nem: azt mindenesetre bizonyítja a világbéke eszméje, hogy az ideál halhatatlan.

* * *

A tanácskozások hatodik napján X. állam derék béke-delegátusa, kinek galambósz feje a béke eleven symboluma lehetne, addig-addig hallgatta csendes gyönyörködéssel a ragyogó béke-szónoklatokat — mind-megannyi hymnusok azok — míg a béke teljesen hatalmába ejté képzeletét és látnoki ihlettel olvasott a jövőndőben:

...Az 1900. évben az összes emberiség örömrivalgása üdvözlé a »Nemzetközi Békebiztosító Részevnytársulat« megalakulását.

A »N. B. R. T.« millió darab egy millió frank névértékű részvényt bocsát ki, részvénytőkéje tehát egy billió frank.

A »N. B. R. T.« czélja a czimében olvasható s e cél elérésére olyformán törekszik, hogy a nemzetek közt felmerült surlódásokat lehetőleg békés uton, pénzübeli kártérítéssel egyenlíti ki; ha pedig e kísérletek meghiúsulnának, a világ legnagyobb hadseregét, vagy a szükséghez mérten flottáját küldi a megtámadott állam védelmére.

A biztosítási díjakat külön tarifa szabja meg, fizetése történhet aranyban vagy önkéntes katonákban. Az önkéntesek értéke különböző: egy német, osztrák-magyar vagy olasz önkéntes értéke 10,000 frank; egy angol, francia vagy spanyol 7500 frank; egy orosz önkéntes 3333 frank; egy török 1000 frank; szerb katonák ráfizetéssel stb.

Hadseregét és flottáját a »N. B. R. T.« a részvénytőkéjéből és a begyűlt díjakból tartja fenn. A szolgálat önkéntes és a vállalat jövedelmében a közlegények is osztoznak. A létszám szaporítása végett az exotikus államok vad és félvad törzsei is besorozhatók a hadseregbe. Béke idején a legénység egy megalapítandó államban letelepítve, földet mivel, ipart üz és kauczió nélkül nősülhet a tizedestől fölfelé.

A jövőndő Maxim Hírájmainak találmányait a társulat fogja patentiroztatni és monopolizálni.

A »N. B. R. T.« biztosítja a győzelmet a biztosító fél részére, de váratlan megveretés sohasem lévén kizárva: ezen eshetőségre fényes hadi kárpótlást likvidál. Az elesett katonák értékét a fentebbi tarifa szerint téríti meg.

Az öt világrész minden állama köteleztetik a biztosításra. Amely állam szép szerével nem hajlandó, az *fegyveres erővel* kényszerítettetik a biztosítási díj lefizetésére.

...Igy alakult meg a »N. B. R. T.« a huszadik század küszöbén. A kis államok seregestül siettek kötelekébe lépni, ontván az aranyakat és önkénteseket, de a nagy kolosszusok daczos magatartást tanusítottak. Elbizakodottságukban fennen hirdették, hogy enmagukon kívül nem keresnek biztosítékot a békére. Eme sajnálatos körülménynek tulajdonítható, hogy a »N. B. R. T.« megalakulásának első esztendejében csődöt mondott, mert a rettegett világháború kitört. A Maxim Hírárok siketítő robaja, a dynamit-ágyúk földrengető dördülése kezdte meg a pokoli ouverture-t a jövő háborujának symphoniájához. A levegő pánczélos torpedó-hajói bömbölik a méltó finále-t....

Az iszonyu mennydörgés végre felébreszti a bóbiskoló delegátust. Siketítő »evviva«-riadalom üdvözlí éppen a megpendített »nemzetközi békebiróság« eszméjét....

Gönczöl.

Loreley.

*A zongoránál eltűnődtünk
Egy mélabús tündérregén.
Beszélgeténk a Loreleyről
Egy szőke szép leány meg én.*

*S a szőke szép leányka így szólt,
Sóhajra nyílt a piczi száj:
„Mi lett belőled vízi tündér,
Aranyhajú szép Loreley?“*

*Elhallgatott s én így feleltem,
Szomorú voltam magam is:
„A Loreley nem halt meg édes,
Hája aranyból van ma is.*

*Járása hetyke, lépte könnyű
S a lábacska oly piczki,
A toilettjét Worth csinálja
S a table d'hótenál étkezik.*

*Gyémánt-boutont hordoz fülében,
Selyem harisnyákat visel,
S a csolmakosnak lágy akkordban
Bűvös melódiát énekel.*

*És a ki hallgat Loreleyra,
Mikor mellette elsuhan,
Azt elnyeli az ár örökre,
Annak örökre vége van.*

*Csak az igénye lett nagyobb ma,
A régít, ócskát megveti,
Egykor beérte a ladikkal,
Ma már hajóhad kell neki.“*

Heltai Jenő.

Ultima Thule.

Irta: PEKÁR GYULA.

*I have reached these lands but newly
From an ultimate dim Thule —
From a wild, weird clime, that lieth sublime
Out of Space — out of Time . . . .
Edgar Allan Poe.*

Most már nagyon beteg vagyok s azt hiszem, nemsokára meg is halok.

Este van, nem látja senki: elmosolyodom. S lelkemben, mely már odaát él, szavaim a messze életből oly boldogan visszhangzanak. Végre meghalok.

Látom én azt, nem a gyér vendég, vagy az orvos arcán, mert azok emberek és hazudnak, — hanem azokon a komoran fekete, ódon butorokon, melyek a betegszobában körülöttem állanak, — méléző hallgatag karoszekemben s férges gondolatokkal, — nehéz álmokkal terhes, fáradt íróasztalomon.... Oly furcsán de való igazán néznek rám, és *bensőbben* mint azelőtt, mikor magányomban elpanaszoltam nekik bajaimat: akkor csak hallgattak, most beszélnek, mintha éreznék, hogy én is nemsokára az ő világukba, az élettelennek *tartott* világba fogok átköltözni, mely már ezredévek óta oly jelentőség-teljesen hallgat — a legtöbb ember előtt.

Szegény barátom, kutyám — az mintha érezné, hogy elhagyom: olykor rémesen szagol fel a levegőbe — borzasztó ezt nézni.... Pár nap óta fenyegetőleg ül az ágyam előtt s még az orvost is alig ereszti hozzám.

S én csak mosolygok és boldog vagyok, — Pedig valaki el akarja rabolni e boldogságot tőlem. S ha e boldogságot, reményt elveszik tőlem, — mi lesz akkor velem? Mi lesz velem? Még gondolatnak is rettenetes.

Naplemente után, mikor az októberi estnek csak sóvárgó vörös visszfénye libeg a falon, lelkem mélyéről az árnyakkal akkor szállanak fel ama félelmes gomolyok. Oh, ha e szürke gondolatszörnyek torkon ragadnak! Fuldokolva rogyom le a démon keze alatt. Nincs akaratom s némán teljesítem a parancsokat: szegény fáradt agyam kínosan vonszolja végig magát az Élet s Halál *logikáján*, nehezen liheg át a rémes feloszláson, mely után nincs *Semmi*.... Vajjon szó-e ez, mert amit kifejez, oly rettenetes, hogy betűkkel nem lehet íefesteni: S a démon csak gúnyosan nevet bennem, — kétségbeesett fejem pedig a kényszer alatt tovább kergeti sápadt gondolatait. Most megfogja a kezemet s ujjaimra mutat: itt épp ezen a helyen fognak pár nap múlva a férgek nyüzsögni. Pár nap múlva? Nincsenek-e már most is ott? De nemcsak ez — a kéréletlen valaki, aki gondolataimat irányozza, *immár férges* kezemmel végig simítja arczomat, melyet egy régibb fényképemen látok hetykén, daliásan, megvető mosolylyal.... Mi ez? A szem, — nem, a szemüreg. Ezen át fognak abba a koponyába behatolni, mely most annyit szenved, — aztán *ezt*, — ezek valóban ajkaim. — fogják szétmarni. Óh vajjon azok, kiket életemben szerelemmel csókoltam, fogják-e akkor szintén érezni e férgek harapását?... Tovább, tovább. S látom fehéredő csontvázamat a sirban, amint elhagyja a hódító sereg, — látom elhagyottan fekiüdni, — de nem is ott, — közelebb, — igen itt ül ágyam szélén, arcza félelmesen vigyorog, — az *én* arczom, pedig tán ép mosolyogni akar, de nem értjük egymást. Tovább, — tovább! A csontváz porladozni kezd, összeesik, én ráfujok, — szétporlik, lehull a földre, — földdé lesz, melyből virágok fakadnak. Vajjon e virágok nem azért oly sápadtak-e, mert én életemben oly igen szerencsétlen voltam? Tovább? Nincs tovább.... Csak nézz bele, üvölti bennem a démon s egy túvel megszúrja a szívemet: egy rettentő, óriás, fekete verem táru fel előttem, a *Semmi*. — Hanyatthomlok rohanok bele.

Mikor aztán e rémes deliriumból felébredek, azért ajkamon ismét mosoly van. Nem, ez nem lesz így. A retentő képek eltűnnek, egy boldog melódia mossa el őket. Túllátok a cittá dolente kapuján s onnan túlról — *odaátról* valaki nevemen szólít....

Ezért vagyok oly boldog. — Azonban meg nem mondom senkinek: az emberek oly irigyek... Pedig hát miért? Mit irigyelhetnek az élők én tőlem? — hisz én már most nagyon beteg vagyok s azt hiszem, nem-sokára meg is halok....

*

S az a különös, hogy a múlt években, — emlékeim oly betegek s összefolynak, mert nagyon messziről látom őket, — a múlt években, mikor búskomorságomat mulatságokba akartam beleölni, többnyire bálokon jutott az eszembe. Eszembe jutott? De hisz álmainkban mi *régóta* oly boldogan éltünk együtt. Az évek halála után, — az egy sivár tájék, — mindent hamu fed s én nem látok semmit, csak a menyasszonyom képét fent a fellegek közt. Mennyasszonyom? De hisz nem is ismertem, sohse beszéltem vele.... Csak szemeink ismerték egymást, mintha még azelőttől, mielőtt meglátták egymást. De valóban nem tudnám megmondani, mikor pillantottam meg őt először. Akkorában mélyen elmerültem volt mély tanulmányaimba, melyek minden korokat felöleltek; mint valami távoli multba, úgy süllyedt lelkem bele a magányba. E magány legmélyéből idő multán lassankint egy köd-alak fejlődött elő s régi foliánsaim közé mellém ült. Ez alak nem élt egy korban, hanem az egész multban, a jelenben, sőt ott láttam mosolyát a jövő fekete, lassan bontakozó fellegei között is. Ott láttam az utcán futni Ninivében, mikor a város elpusztult, láttam Trójában Andromaché mellett s a Phidias márvány Athénjében, — a középkorban pedig ott álltam a dominikánusok közt a máglya körül, melyen szép fiatalon elégették.... De ő mindig újra feltámadt s ismét mellém ült. Mindenütt, hol lelkem pillanatra megállott, az ő szeme mosolygott rám. *Láttam*, mondom, a régmúlt előttem *tényleg*, megtörténő eseményei közt, mert nekem a mult lett jelené, — az álom lett valósággá és a valóság álommá. Gyakran elnéztem arcát, amint rózsás ujjáival mutogatta a »De Civitate Dei« vagy Jacobus Sprenger piros initialés ódon borzalom-könyvének valamely sorát. Halk melódikus hangon beszélt, mintha csak lelkem hiányzó hurjai szállaltak volna meg. S mikor aztán egyszer *az utcán megláttam*, úgy tekintettem, mint régi ismerőst s köszöntem is neki, ő azonban nem ismert rám.... Elcsodálkoztam, — sőt nehezteltem rá: hát elhagyott már engem és él? Zavartan néztem utána, de többet nem köszöntem neki. Egy azonban bizonyos: többé nem ült mellém ódon foliánsaim közé, szegények! azok beporosodtak s én, mint a fanatikus jártam utána. Lelkem valami betegségen ment keresztül, — többé nem tudtam a korokon kívül élni, — utána mentem én is a jelenbe.

Szemeink azok megismerkedtek — és mi magunk? Nem, mi első pillanattól fogva homályosan éreztük, hogy ez túlsok volna.... s hogy mi ez életben sohse beszélünk egymással. Valóban mintha öröktől fogva ismertük volna egymást. Szép magas leány volt, — de egész lénye oly túlfinom és törékeny, mint a Shakespeare Mirandájáé. Ha az ember járn láta, — az ész oly könnyen megbocsátott a képzeletnek ez önkénytelen kérdésért: »és valóban nem volnának szárnyai?« A templomban a gothikus ívek alatt a tömjénfüst közepette olyan volt, mint valami misztikus madonna, egy Lionardó-féle csodálatos lény, kinek másik nem emberi fele ködbe vész el előlünk és csak sejthető. Az orgona érintésére szinte

meglobbant, mint valami láng, — szemei pedig mintegy a végtelénen is túl látszottak tekinteni. Mire gondolt ilyenkor?... töprengtem magamban gyakran. Olykor aztán letépte a vizióról szemeit s félrefordulva, mintha felébredt volna: »messziről jövök«, mondá e pillantása. Nagy szemei csodálkozva látszának szétnézni a földön: »hogy én is idekerültem!« S gracieuse kis feje kezeire csuklott. Pedig imádkozni, (már amit annak neveznek) soh'se láttam, az ima alatt mintha szórakozottan nézett volna maga elé. Akkor jutott eszembe: hisz csak az emberek szoktak imádkozni.... S bálokon táncban hogy lebegett! Én mint az árnyék ott voltam ahol ő s mohón hallgatám szava zenéjét. Valami nagyon jó kedve soh'se volt: mintha már előre belenyugodott volna valami megváltozhatatlanba. De hát mi volt ez? Egyszer aztán hallám, ahogy tánczosához egy négyes alkalmával így szólt: — »Nem különös, — huszadik évemig *látom* magam előtt az életem folyását, — de azontúl megszakad a képzeletem és semmit se láthatok. Meglássá, a huszadik tavaszomon halok meg.

Megdöbbsentem — de úgy lett....

*

A mult télen volt, hogy még a szokottnál is keserűbben szöktem meg egy bálról. Mert, mint mondám, jártam mulatságokba, bár gyakran oly arczzal, hogy a férfiak kelletlenül s a nők félve húzódtak el tőlem. Gyakran elresteltem magam emiatt s igyekeztem jókedvű lenni s kacagni, — de ilyenkor a társaság zavartan hallgatott el s én a szembenlevő tükörben rángatózó galvanizált arcomtól tulajdon magam is elrémültem. Az ily esetek után aztán mogorván húzódtam félre s üres agy^u gyal bámultam a tánczolókra valami sötét mellékszobából. Egyszer aztán megláttam őt a párok rózsaszín és fekete örvényében: felugrottam s dült arczzal rohantam a terem közepére, — utána. Ismét kis zavar keletkezett, de a háziur egy mosolylyal fogott karon és kérdé: Nem parancsol egy pohár vizet?... Ez aztán többször ismétlődött. E napon már nem birtam ki tovább s kétségbeesetten mentem le az utcára. Ahogy forró fejemet fogtam, a kocsisok még jelnek vették s ajánlkozva robogtak elém.... Én azonban járn akartam, de hát hova menjek? Hideg volt és sötét ez a februári éjszaka, egeről mogorva diszletkép fekete fellegek lógtak: mintha havazni készült volna az éjjel. Tán egy kis séta lecsillapít, gondolám magamban, mert olyan voltam, mint a mámoros. És neki indultam a sötétnek, isten tudja merre.

Hosszú, hosszú idő múlva végre felvetém a fejem. Kint voltam a városon kívül: a távolban pár fekete ház setétlett s néhány gázlámpa égett, melyeket majd elfújta a sivitó szél. Nem messze tőlem egy hosszú magas fal húzódtott. Valami csak vitt a fekete fal felé: a temető volt. Nagy vasrácsos kapuja előtt leültem a sarokkőre, mert már kissé fáradt voltam. Aztán sok minden jutott az eszembe, melyeken hosszan elgondolkoztam.

*

Egyszerre valaki vállon üt: felriadok. Álmodozásaimból mintha még a fülemben csengett volna a nagy vasrácsos ajtó csattanása, — tán csak nem álmodtam, hogy a temetőből jött ki valaki?... Nem, egy ismerős hang szólított meg!

— Servus! Hát te mit csinálsz itt?

— Servus, mondám, de pillanatra nem ismertem rá a beszélő fiatal emberre, — csak úgy elgondolkodtam egy kicsit, folytatám aztán.

— Különben jól tetted, hogy itt vártál meg. Hanem most aztán siess, mert elkésünk a bálról.

— A bálról?

— No igen, a mi bálunkról, vagy már elfelejtetted?

— Dehogy, felelém zavartan — csak menjünk. E pillanatban végre ráismertem arról, ahogy cigarettéjére rágyújtott. — Ahá, — kiáltám — most ismerem csak rád. — De a következő perczen eszembe jutott valami, s aztán még valami, ami már csakugyan nagyon bolond volt. — De édes barátom, folytatám mellette lépdelve, — hisz te egy évvel ezelőtt *halálos* beteg voltál s most táncolsz? — Sőt — de nem mondtam tovább, mert azt akartam mondani, hogy: édes barátom, hisz te a legjobb tudomásom szerint meghaltál, olvastam a partédat, tán voltam a temetéseden is. — — ilyen a megbomlott ész.

— Igen mondá barátom búsan, sóhajtván — én nagyon beteg voltam.

Egy gázlámpa fényénél arczára pillantottam; csakugyan *még mindig* rosszul nézett ki; arcza fakó volt és teste sovány, a ruha úgy lógott rajta, akár egy vászon.

Hirtelen rám nézett s felkaczagott: — Siess hát, — mondá s hangja kellemetlenül, szinte ijesztően csengett. — Havazni kezdett s úgy emlékszem, mintha valami eltévedt kocsiba ültünk volna be.

*

Valóban nem tudom, meddig tartott ez utazás, — pár perczig-e, vagy pár óráig; a jégvirágos ablakon át úgy rémlett előttem, mintha még mindig a városon kívül lettünk volna.

Felfutottunk a lépcsőn s egy a rendesnél *valamivel* homályosabban világított bálterembe léptünk. A zenekar nagy hévvel játszott, de mintha fésűt tettek volna hegedűjökre, az egész oly ábrándos *tompán* — mintegy az ötödik szobából hangzott. A mamák a háttérben valóságos ködben ültek sajátságos, szomorú, fájdalmas arcczal s halkán beszélgettek egymással; néhány galáns öreg úr állt körülöttük fakó arcczal s régi mosolylyal, de a hosszú terem végéről ezeknek is inkább csak a szájuk mozgását láthattam, — tán nem is beszéltek; az egész mintha valami fátyolon át néztem volna. Hanem a fiatalok középen, azok nyilván jól mulattak. Épp valami bécsi keringő járta, de a szokottnál lassúbb ütemben, mi nekem oly idegenszerűnek tünt fel. A tánczolókat maguk közt is suttogva beszéltek, még mozdulataik is oly suhanásszerűek voltak, — szinte kísértetiesen libbentek tova. De a lassu ütem daczára szédületes gyorsasággal repültek, a mi bizonyos borzongással töltött el. A fiatal lányok szépek voltak, de mindannyinak arcán valami szenvedő vonás borongott, mintha valami nagy betegségen mentek volna keresztül. És —

Hirtelen szédület fogott el, egy halvány rémes sejtelem kis, völgyi érből pillanat alatt vizeséssé folyóvá — a retentő valóság mennydörgő Niagarájává nőtt, mely pokoli zúgással kavart örvényébe. Mindenem elszibadt. S aztán függönyöm mögött lassan kővé meredtem. Igen, én ezeket ismertem, amint mellettem elsuhantak, a nagyobb részére ráismertem — *halottak* bálja volt ez...

Most már kezdtem nyugodtan nézni őket, sőt amint egyeseket felismertem, a viszontlátás öröme bizonyos remegő extázisba ejtett. Nini, itt jön a szép és ünnepelet Terike; szőke haja kissé fakóbb, de ábrándos kék szemei, melyekkel oly bensően tudott az emberre nézni, most is a táncznak deliriumában égnek, mely őt megölte, pedig arcza már kissé beesett s rajta az a végzetes piros folt, a tüdővész monogramma. Nem néz ide. Kivel tánczol? Igen, ez ama szép fiatal athléta, kit pár évvel ezelőtt szí-

ven lőttek. Sebe mintha már egészen beheggedt volna; eszeveszetten tánczolnak. Legjobb tánczosa volt ő Terikének, ketten együtt a legszebb pár — — most rám ismer Terike. Oly őszintén néz rám, mint *régen* és csodálkozva mosolyog:

— Hát maga is eljött hozzánk. Lássá, ez szép magától, pedig őszintén szólva, *még* nem vártuk. De tudja, néhány kedves fiatal ember jut eszembe, kiknek *már* akkor is oly érdekes sápadt volt az arczuk, ezek nem tudom hova lettek, hogy még nem jöttek ide.... A legközelebbi tourt...

Hát ez a kurtára nyírt göndörhajú szőke kis leány, — ez a kis Ilonka, csakugyan ő az, aki oly vidoran és ábrándosan tréfálta el pillangó életét. Hamarabb ismer rám, mint én őt rá.

— Menjen maga csunya, még csak a temetésemre se jött el, szégyelje magát. — A legközelebbi tourt: négyesem már nincs, a cotillont pedig ezzel a bolonddal tánczoló. S duzzogva mutat aztán egy hahotázó fiatal emberre, kinek a szája széle még mindig sebes. — — Ráismertem, — szerelmi bánatból mérgezte volt meg magát ciankalival.

Aztán itt lebeg az életvidor Mariska, ki tüzes csárdásban kacagta ki a lelkét, — aztán az a szép sápadt arcú asszony, Irén, kinek nagy szemei merően néztek az emberre, — vajon hova hagyta a kis fiát? — — Ott még egy — kettő — három, ezeket is ismerem.

E perczen egy új pár lépett a terembe, magas mind a kettő. Szívem dobogni kezdett, de a szédítő táncban, melybe az áradat sodorta őket, pillanatra nem vehettem ki, hogy... Most egyszerre mintha egy láng csapott volna fel egész testemben: a terem közepén termettem, a magas leány is elhagyta tánczosát és....

Igen ő volt.

Egy mellékszobába osontunk. A táncztól és meglepetéstől kihevülve, mint egy fáradt madár suhant a kerevetre, én mellé térdeltem. Csodálkozva néztünk egymásra. Egész alakja mintha kissé teltebb, *egészségesebb* lett volna, boldog életöröm áradott belőle. Gracieuse kis feje félrekonnyult a vállán s ajkain az a gyors, valami bohóságot kereső mosoly jelent meg. Soh'se láttam őt azelőtt ily igazán jókedvűnek s ily szépek. — — Az a régi Madonna-arcz oly betegnek látszott ehhez képest....

— Végre...

— Végre — sugám.

Keze, mely a nyakán pihegő arany medaillonnal játszott, lesiklott s megfogta az enyémet. Hosszan nézett rám — és kételkedő nagy szemekben, mint valami violett fény, egy új kifejezés hullámozott.

— Maga is a — mienk már?.... suttogá félénken — ugy-e?

— Nem, mondám halkán, — még nem, de egy szaváért százezerszer meghalnék.

Hevesen, diadalmasan szoritá meg a kezemet és felsóhajtott.

— Soká kellett várni e napig, suttogá elmélázva, — pedig ugy-e, régen ismerjük egymást?

— Öröktől fogva...

S ott ültünk egymás mellett, némán hallgatva egy másba fonódó lelkeink zenéjét. Oly szép volt így: arcza mozdulatlan — egy ábrándos géniusz, mely mint valami emlék nyugszik az ember mellett. Ez volt az a csodálatos nő, ki a régi estéken foliánsaim közé mellém ült... Hajában a gyémánt-csillag oly sajátságosan ragyogott. — — Enyém vagy, suttogám végre túlradó boldogsággal.

E perczen az a violett fény szinte lánggal lobbant fel szemében. Valami eszébe jutott. Felugrott s azzal

a tánczoló közre suhantunk. Valami eszeveszett galopp járta. Vajjon meddig lejtettünk így? zsidbasztó örület vett erőt rajtam, — nem, ily tourokat még sohasem tánczoltam — földöntuli kéjben úsztam. De az örvényben immár testem, lelkem elhalt.

— Még egyszer körül — sugá, — ő nem lát-szék fáradni. S eszeveszeten suhantunk tova: minden csikos ködben úszott előttem. — Még egyszer körül — de én már végleg ellankadtam, szívem majd megszakadt a hevülettől s reszkettem. Szinte ájultan rogytam a kerevetre. Ó mellém ült és suttozva kérdé:

— Szeretsz?...

Mintha hófehéren ragyogó ezüst-csengők zengettek volna körülöttem.

— Én is, — suttozá tovább bohókás mosolylyal. — Egymáséi leszünk. De akkor — tevé hozzá s kezén, mely az enyémet fogta, jéghideg reszketés futott át — meg kell halnod. — És én oly boldogan mosolyogtam.

Egy inas lépett be. Arcza fakó volt, mint az árnyék s ruhája oly színevesztett. Keze oly csontos volt a fehér keztyü alatt.... Ó egy álmotag mozdulattal vette le a tálczáról a jeges-vizes poharat s nekem nyújtá. Mosolygott.

Én elértettem. Mellem zihált a tánczhevülettől, szívem lázasan dobogott s homlokomon csakúgy gyöngyözött a hideg veríték. Kiittam a poharat az utolsó cseppig.

— Vőlegényem vagy.

— Én örök menyasszonyom!

— Ki gardirozza? — kérdém, mikor hazafelé készülődtünk.

— A néném — felelé, — tudja az, aki betegségemben ápolt s aztán..... egymás mellett *alszunk*.... Haza kísér, ugy-e?»

Kint koromsetét volt az éjszaka. Időközben havazott s most nagy fehér szemfedő borította a tájat. Karomat nyújtám neki, — neki, a menyasszonyomnak.

Édesen hallgatva mentünk egymás mellett sokáig. — Egyszerre a kereszték, melyek kiríttak a hóból, szaporodni kezdettek. Egy nagy ó-dívatu kápolnaszerű kriptá előtt, mely körül bánatos ciprusok feketéltettek, megállottunk. Kezeimmel lesöprém a lépcsőről a havat. Aztán megcsókoltam a mennyasszonyomat. Ó halkán oda szolt a mellette feketéllő néma, sápadt asszonyhoz:

— Nénikém, a kulcsot.....

S azzal bementek.

*

Reggel az örök ott találtak meg a kriptá előtt aléltra fagyva. Nem tudták elképzelni, hogy jutottam én be éjjel a temető belsejébe. Én nem ügyeltem kérdéseikre — csodálkozva néztem szerteszt s csak csöndesen mosolyogtam magamban azon, hogy az a nagy rejtély mily egyszerű s az igazi boldogság mily édes.

Az a pohár viz, az vált meg engem a boldogtalanságtól, az élettől s visz át a szerelem paradicsomába, a halálba. Megjött a tüdőgyulladás s most a sorvadás emészt csöndesen, biztosan....

Én pedig csak tovább mosolygok magamban e bús őszi estén. A nap visszfénye már nem libeg többé a falon, az ágy párkánya fekete, mint a koporsó, s takaróm fehér mint a szemfedő.... Várom a mennyasszonyomra türelmesen. Mért is türelmetlenkedném? Hisz most már nagyon beteg vagyok s azt hiszem, nemsokára meg is halok.

Vihar után.

— *Manuello.* —

Villám se lobog a felhőtlen égen,
Csillagok úsznak az alkony ölében.
A viharos ég haragja kitöltve,
Győzött a fény a sötéten örökre!
A sűrű felhők mind tova vonulnak,
Neki sietve a végtelen útnak;
Itt-ott lebeg csupán egy könnyű pára —
Az is elmosódik az éjszakába.

Oh csoda világ, mely szüntelen alkot,
Mi égi gyönyör, kísérni e harczt!
Hol az örök fényvel küzd a sötétség:
Egyik — a remény, a másik — a kétség;
Egyik a fiatal szív örök vágya,
Mely bevilágít a vak éjszakába;
És ah! a másik! — a hanyatló évek
Szomorú gyermeke: a bús enyészet.

Oh gondtalan ábránd, fiatal évek,
Ti csodaszép álmok, ifjú remények!
Midőn a szív csak érez s nem feled még —
Oh én halmi is csak ifjan szeretnék!
Szívemet félttem az őszi szelektől,
Az égre boruló felhő-seregeltől,
Melyben kialuszik a szív világa:
Se szerelme többé, se ifjusága!

A mély tudományt én sohse kerestem,
Oh, nem ily meddő gyönyörré születtem!
Nem azé a bölcsök rideg tudása,
Aki fürteit a hajnalba mártja;
Kiben még a vágy örök tüze éget,
Legyen övé csak a gondtalan élet!
Arczát örökké mosolyogva lássák —
Találja meg az ifjuságba' társát.

Mint én, ki vágyakért élek a földön,
Ki ifjuságomat mámorba' töltöm;
S a míg fürteim őszbe csavarodnak,
Tovább akarok élni — az álmoknak.
Tudom, hogy mindenem semmivé porlad,
Szép ifjuságom! mulandó álom vagy,
De a mit te nyújtasz, oh rövid álom! —
Van-e e gyönyörnél szebb a világom?

Makai Emil.

Modern temetés.

(Kép a főváros legközelebbi jövőjéből).

A rákos-kereszturi határban levő temetőbe javában szállítja ki a halottakat a külön gőzvasut, mely halottak-napján kezdte meg ideiglenes pályafutását. A Szentmihály lova ismeretlen fogalom, a halottas-kocsi és a gyászvitézek fáklyája és cinober-orra csak az emlékezetben élnek még.

— Gyerekek, megvettétek-e már a jegyet? kérdi Spenczer Jonathán, ferenczvárosi rézöntő elhaló hangon.

A zokogó család egyértelműen válaszol:

— Igen, megvettük.

— Hanyadik helyre?

— A másodikra.

Jonathán ur viaszsárga arczán elégedett kifejezés ömlik el.

— Lajos fiam, folytatja egyre gyöngébb hangon, igazítsd az óra mutatóját egy fél órával előbbre, hogy le ne késsünk a vonatról.

Lajos előbbre tolja a mutatót.

Spenczer Jonathán erre megnyugodva kiléhelte lelkét.

A mélyen lesújtott család megszerkeszti a halotti jelentést s szétküldi a rokonoknak, mindegyikhez mellékelve egy *harmadosztályu* vasuti jegyet a temetői vasutra, (Jonathán urnak ugyan másodosztályut ígértek, de az már úgy se tudja meg a turpisságot.)

A rokonok többje visszaküldi a jegyet mentegető sorok kíséretében.

Gábor bátya ezt írja:

»Kedves hugomasszony! Szivem vérzik, hogy nem vehetek részt szegény Jonathánunk temetésén, de lehetetlen, mert a sógoromnak kölcsön adtam az uti bundámat.«

Piroska néni így ír:

»Édes Teri lelkem! Vigasztalhatatlan vagyok, hogy nem mehetek férjed temetésére. A hosszú utazásuktól, orvosi rendeletre, tartózkodnom kell.«

De azért a temetés napján mégis összeverődik egy tiz főből álló csapat, mely kikiséri Jonathán ur földi maradványait a rákos-kereszturi határban levő új temetőbe.

A gyász kíséret a halottal együtt bérkocsira ül s kihajtatja a temetői vasut induló-házához. Itt vasuti szolgák fogadják őket és segítik le a kocsikról.

— Nincs a halottnak podgyásza? kérdi egy ott settenkedő hordár szolgálatkészen.

— De igen, van. Hat koszorú.

E közben elhangzik az első csengetés. A portás sorra bejárja a várótermeket, melyek tele vannak koporsókkal és gyászolókkal.

Az első osztályu váróterembe így kiált be:

— Uraim és hölgyeim, méltóztassanak a halottakkal beszállni!

A második osztályu váróterembe így:

— Tessék a halottakkal beszállni!

Míg a harmadik osztályuba:

— Hé, halottak, egy kettő, beszállni!

A tömérdek koporsó és gyász kíséret elhelyezkedik a kupékban s a vonat megindul. A harmadik osztályon úgy össze vannak zúfolva a gyászolók, hogy szuszogni se tudnak. Meg is szólal egyszer Mihály sógor búsan:

— De jó dolga van ennek a mi Jonathánunknak!

— Miért?

— Mert az azt hiszi most, hogy második osztályon utazik.

Özvegy Spenczerné asszony ezalatt egyre a könyeit törli, úgy, hogy megszánja a mellette ülő sovány nő, a ki egy más gyász kísérethez tartozik.

— Ne sirjon édes asszonyság, vigasztalja szomszédját, hiszen a maga öregje már megette a kenyere javát. De én mit mondjak! Én is most viszem ki a halottamat és az még nem is volt szegényke tiz esztendősen...

— Hiszen az még szerencse, vág közbe önfeledten a szegény Spenczerné.

— Szerencse? Miért?

— Mert a tiz éven alóli halottak csak fél-díjat fizetnek a vasuton.

Körülbelül negyed uton belép a kupéba a kalauz s kéri a jegyeket. A jelenváltak egyenkint átadják s a kalauz rendben átvizsgálja őket. Végül még csak a boldogult Spenczer Jonathán jegye van hátra.

Az ám! De hol van? Kinél van az?

Az özvegy azt erősíti, hogy a Lajos gyerekeknek adta, a Lajos viszont Mihály sógornál látta. Mihály sógor zajong, ő bizony nem látta annak a jegynek az árnyékát sem. S követ-

kezik a zsebeknek, tárczáknak, kendőknek kiforgatása, míg végre meggyőződnek, hogy a jegyet — otthon felejtették.

— Már pedig akkor dupla a fizetség! — dönti el a vitát a kalauz.

Az atyafiság keserű ábrázattal szurja le a dupla-jegy árát.

Az ut felén sűrű köd ereszkedik a vidékre. Három lépésre se lehet látni. Egyszerre fölszivit a vézsip és roppant rázkódás követi nyomon...

*

Másnap a lapok a következő újdonságot közlik:

Katasztrófa. Az új temetőbe vezető vasuton borzasztó szerencsétlenség történt. A sűrű ködben két vonat összeütközött. Emberéletben nem esett kár, csak egy halottban, — a ki fölébredt a nagy rázkódás folytán. A föléledt tetszhalott Spenczer Jonathán ferenczvárosi rézöntő. A hatóság szigorú vizsgálatot indított, hogy hasonló szomorú eset ne ismétlődjék.

N u r m a h a l.

(Keleti mese.)

III.

Dsámi keresztülmenvén a piacon, gyümölcsöket, egy báránynegyedet, fűgével táplált pár finom húsu madarat vásárolt be, azután mosolyogva tért haza, s csak annyit mondott önkéntes szolgálójának, kit Durghának nevezett el:

— Készíts ezekből, nővérem, kellemes lakomát, mert vendéget várok.

A költő teljesen kijózanodott; bátran nézett szemébe merészsége következményeinek. Durgha dologhoz látott. anélkül, hogy tovább kérdezősködött volna. A báránynegyedet forró köveken megsütötte szagos növények fölött, a madarakat fanyársra húzva s szőlőlevelekbe takarva, venyigeparáznál megpirította, a gyümölcsöket pedig gúlába rakta a finom művü arabeszekkel televesett sárgaréz-gyümölcstartókon.

Dsámi azután áhitatos tisztelettel helyezte az asztalra néhány hosszú nyaku kristályüveget, melyekben aransyárga színü bor csillogott. Egy kis pinczéből hozta föl, melyből ő sem merithetett gyakran, mert egész ekkoráig Durgha nem is sejtette létezését.

Mikor minden el volt rendezve, így szólt Durghához:

— Most távozzál, nincs rád szükségem.

Durgha habozott. Ez a titokzatosság kissé bántotta.

— Kit vársz?

— Egy embert, akit nagyon szerettem volna meg nem ismerni, Abu-Szaid szultánt.

Durgha elhalványodott. Szó nélkül, lassan távozott. A költő pedig hallgatóni kezdett, mert a csendes viztükron egy csónak gyors siklását hallotta.

Egy percz múlva Abu-Szaid megjelent a házikó küszöbén.

Dsámi meghajolt láttára, de nem szolgálai módon, hanem mint egyik király a másik előtt.

— Allah áldása legyen rajtad, mondá Abu-Szaid, jó mohamedán léte.

— Üdvözöllek uram, mondá egyszerüen a költő.

S mindketten beléptek abba a kis szobába, hol föl volt terítve.

— Mielőtt leülnél, mondá Dsámi vendégének, esküdjél meg, hogy semmit sem kérdezesz s nem utasítod el kezemet, bármilyen ételt vagy italt tesz is eléd. Én is megesküszöm, hogy csak javadat és gyönyörüségedet

akarom. Ha van emberismereted, nézz szemeimbe, kiolvashatod belőle őszinteségemet.

Abu-Szaid egy pillanatra a költő szelid szemébe függeszté mélységes tekintetét.

— Esküszöm, megteszek mindent, amit akarsz, hogy abba a bűbajos kertbe léphessek, melylyel dicsékszel. De ha megcsalsz hazug ígéreteiddel, én is esküszöm, hogy leütem a fejedet, vagy leásatlak nyakig a földbe, hogy a legyek lepjék el szádát s falják föl hazug nyelvedet. Nézz jól a szemembe, kiolvashatod belőle elhatározásomat.

— Ebédeljünk, mondá a költő könnyedén, nem minden remegés nélkül, mert jól tudta, hogy a kegyes Abu-Szaid, az embervadász, képes volna megtétni.

A szultán finom nőies kezével széttépte a bárány izletes sült húsát, hegyes fehér fogaival ropogtatni kezdé a piritott madarakat, s közé-közbe szó nélkül elfogadta a serleget, melyet Dsámi hallgatagon, figyelmesen és titokzatosan mosolyogva töltött tele Siraz borával.

Abu-Szaid sohasem ivott bort. De mivel megesküdt, hogy semmit sem fog kérdezeni s mindent készségesen elfogad, amit a költő nyújt neki, vonakodás nélkül itta, meg lévén különben győződve, hogy a próféta törvényei ellenére cselekszik. Az eskü azonban védte.

S ahogy mind többit ivott, egy addig ismeretlen jó érzés töltötte el egész valóját. Ajkaitól kellemes melegség áradt le szívébe kupájának tartalmával; szívéből pedig egész testébe. S e belső tüzhelytől ittasító köd szállt föl fejébe; szemhéjai szeliden le-lezáródtak, tagjai elbágyadtak s mikor Dsámi az első kosárka gyümölcsöt és süteményt nyújtotta át neki, már alig birta tartani a serleget.

Dsámi mosolygott és szive bátorságot merített. Maga is kezdte hinni, hogy fejt nem üttetik le, nyelvét nem etetik meg a legyekkel.

Fölkelt, félretolta a házikó kijáratát eltakaró gyékényt s merészen mondá Abu-Szaidnak:

— Nézz ide! Innen nyílik kertem bejárata.

A szultán előtt a legvakítóbb látvány terült el, amit csak tapasztalt.

A meddig csak elhatolhatott tekintete, virágokkal és gyümölcsökkel rakott nagy fákat ingatott egy könnyű fuvalom, lombjaik közt madarak énekeltek elragadó dalokat. A konyhótól a verőfényben élesen fehérülő ösvény vezetett a bokrok közt bujkáló patakig, melyen túl és a melyben ezernyi ezer foltja ragyogott a verőfénynek.

— Nagyon szép, mormolá a szultán, különös meghatottsággal.

— Nagyon szép s mindez még semmi, mondá a költő. Ez mind meg fog változni egy pillanat alatt, a fények kialszanak, az árnyékok titokzatosabbak lesznek s akkor jobban fogod érezni ennek az órának a báját, az éjszaka szendességét.

— Hol vagyok? kérdezé a szultán remegő hangon, lelkesülten.

— Dsáminál, a csillagvizsgálónál s amit láatsz, az mind létezik a valóságban, csak hogy az álom színeivel fested ki magadnak. Csak azt akartam neked bizonyítani, királyom, hogy gazdagságban és hatalomban senki sem mérkőzhetik azzal, aki, mint te is most, nyugodt kedélylyel, minden gondtól megszabadult szívvel szemlélheti a zöldülő földet és a csillámló vizet, a hold bűvös fényénél; néhány kupa valódi sirazi bor mellett.

— Bor! mondá halkán Abu-Szaid, homályos lelkiismerete föl kezdett támadni.

— Az, vallá be Dsámi. Ha életemmel kell megfizetnem ellened elkövetett bűnömet, mivel fizeted te meg azt a boldogságot, melyet megizleltetem veled?

Az elmélyedt Abu-Szaid nem felelt semmit. Dsámi újra fölemelkedett helyéről:

— De még csak a földet láttad, most megnyitom előtted az eget is.

A szultán maga maradt, Dsámi lement a pinczébe, hogy egy félre tett üveget hozzon föl.

Mikor a szultán az ajtón kitekintett, közelében nádsusogást hallott. Arra fordult, ahonnan a zaj jött, azután rémületében fölkiáltott, s föl akart emelkedni. De nehéz lábai meztagsadták a szolgálatot. Az ajtó által képezett keretben, a ragyogó uton egy fehérülő női alakot pillantott meg. Két mélységes, szomorú szem találkozott az övével. Azután eltűnt a látomány, mint a pára.

Abu-Szaid kiáltására Dsámi elősietett.

— Mi bajod királyom?

— Ott, ott, egy asszony! láttad?

— Láttam. Nővérem az, Durgha.

— Nem, nem Durgha, hanem akit én megöltem.

Remegés fogá el Abu-Szaid testét s ajkai vért kezdtek szívárogni, ahogy beleharapott.

— Durgha volt.

— Nem! Nurmahal!... Nurmahal!...

E pillanatban felhő takarta el a holdat, s mintha egyszerre fátyol terült volna a szultán szeméire.

— Minden eltűnik vele együtt. Ó Nurmahal!... Nurmahal!...

S könyvek peregtek alá Abu-Szaid halavány arczán.

— Hallgass rám Dsámi, egyedül te tudtál kiforgatni saját valódból, egyedül neked tárom föl titkomat. Nem keresem, hogy mily titkos módon tudod előttem megjelentetni a láthatatlant. Ha élő lény az, akit most látam, micsoda titkos hatalom tudta fölruházni annak vonásaival, akit megöltem?... Szerettem, imádtam Nurmahalt! Arcza a tavaszi ég tiszta szépségét sugározta, édes ajkairól a szerelem égi borát ittam; szemei mélyek voltak, mint a tenger, s arany hajában mintha csillagok gyúltak volna ki, mikor hófehér vállán szétterült. Keresik a palotában, kérdezősködnek sorsa iránt s nem merik okát kérdezni szilaj fájdalomnak... Tudod most már, hogy miért haragszom az egész világra, miért nyilazom le az embereket, miért szeretném egy szóval, egy ütéssel megsemmisíteni az eget és a földet, az emberekkel s magammal együtt? A kegyetlen féltékenység egy pillanatában az hittem kiolvashatni Nurmahal szemeiből, hogy más iránt gyöngéd, hogy egyik neimes szolgámért lángol. Éjnek idején fölragadtam magammal a palota tornyára s mikor egyedül voltunk, vádoltam, elítéltem, megöltem, semmi mentséget sem akartam hallani. Szép karjait hiába tárta ki felém esdeklőleg, betakartam egy szőnyegbe s irgalom nélkül, elvakulva ledobtam a mély vízbe. És most viszontlátom! Ó az.

— Nem ő az, biztosítalak, hogy nem ő az.

— Akkor kísértet.

— Igyál még egyszer ebből a borból, meglátod, hogy mint fognak futni tőled a kísértetek, s mint jelennek meg újra a mosolygó képek.

Abu-Szaid engedelmeskedett. Rózsás köd terült el lassanként körülötte, szemei elhomályosodtak, s a látható világ eltűnt, amint óhajtott. Élvezte a feledést, a békét, az álmat.

S gyönyörteljes elragadtatásában új világ merült fel lezárt szemei előtt a sötét mélységből; könnyed, légies paloták, mintha ezüst hálóból lettek volna szöve; kristályvizü szökőkutakkal telt kertek, s a harmatos ösvényeken, hol fénybogarak szórták színpompájukat, Nurmahalhoz hasonló nők jártak, de mégis mások voltak.

Ezer alakban látta, amint mosolyogva rátekintett, mintha nem lett volna tudomása arról, hogy megölték.

IV.

Mig Abu-Szaid aludt, Dsámi kirohant a kunyhóból. Durgha ott állt egészen megzavarodva, kínos várakozásban.

— Oktalan, miért titkoltad el nevedet? Miért nem mondtál el mindent? Megkímélhettelek volna ettől a rettenetes találkozástól. Meglátott, fölismert, neveden szólított. Nurmahal.

Nurmahal remegve sirni kezdett.

— Átlátom, hogy jelenléte meg rémit. De ne sirj, távozzál. Ha itt talál, mit fog gondolni, mit fog tenni? Fuss e veszedelem elől, menj.

— Nem! mondá Nurmahal határozottan.

— Akkor megölöm. Ugy-e, ezt akard?

Nurmahal Dsámi lábai elé veté magát s megragadta a kést, melyet övéből vont elő.

— Hagyj magamra, add ide ezt a kést. Távozzál, akarom, míg a nap nem jön föl.

Sohasem szólt hozzá oly parancsolólag, sohasem látta ily lelkesültnek, de egyszersmind ily meghatottnak, ily szilajnak.

A költő gondolkozva távozott a fák közt, Nurmahal pedig dobogó kebelével lépett be a kis szobába, hol a szultán aludt.

Mikor Abu-Szaid fölébredt, az eget opálszin borította kelet felől. Lassan fölnyitá szemeit s a nélkül, hogy megmozdult volna kerevetéről, melyre Dsámi fektette, gyöngé hangon a költőt szólítá.

Dsámi nem felelt; hanem helyette egy árny tünt föl előtte, az asztalra egy gyöngéd kéz ércztálczát helyezett, melyen illatos kávé állt. Abu-Szaid arra fordult, és Nurmahal ragyogó arcát látta maga fölé hajolni.

Egy ugrással talpon volt, hogy majd rárohan, de egyszerre megmerevedett, s remegni kezdett ennek a nőnek láttára, ki félelem nélkül tekintett rá.

— Te vagy!... Nurmahal!

— Parancsodat várom uram, mint fivérem, Dsámi.

— Dsámi nem fivéred.

— Miért csalnának meg? — Hiszen nem ismersz.

— Én ne ismernék, Nurmahal?

— Miért ismétled ez előttem idegen nevet? Miért nészesz rám oly haragosan?

— Esküdjél meg, hogy Dsámi fivéred.

— Esküszöm, hogy Dsámi fivérem.

— Hogy egy anyától valók vagytok.

— Az ember nemcsak vér szerint lehet testvér.

— Szereted Dsámit!

— Nem világos, hogy milyen az én szeretetem, ha azt mondom, hogy Dsámi fivérem? Miért kérdezesz tőlem annyit uram? Igazat beszélek.

— Nem a teljes igazságot mondom.

— Mi érdeked volna ezt tudni?

Abu-Szaid hosszasan szemlélte. Nurmahal hanyatlani érzé erejét e lány tekintet alatt. A szultán egy lépést tett felé, kinyujtá utána kezét, de valami ösztönzerű félelem visszatartotta. Csak ennyit mondott remegő hangon:

— Te vagy.... te vagy az, Nurmahal.

— Megmondtam, hogy ki vagyok.

— Nurmahal vagy, a ki engem szeretett, akit én szerettem, a kit megöltem.

— Ha meghalt, akit megöltél, ne bolygasd meg örök nyugalmában.

— Ah! te vagy az Nurmahal!

S nem bírván ellenállni a maró kételynek, szomjazván az igazságot, szilajul, vadul rávetette magát, s mig egyik hatalmas karjával a félig eszméletlen, fuldokló nőt

tartotta, a másikkal feltépte finom szövétü ruháját, s a meztelen testen mohón kereste és találta meg a hosszú keskeny csikot, annak a sebnek helyét, melyet ő ütött ezen az isteni testen.

— Te vagy!... te vagy! kiáltá vad örömmel, mig Nurmahal félig aléltan esett lábai elé.

Azután alázatosan átnyujtá neki a tört, melyet Dsámitól elkért.

— Igen, én vagyok, én vagyok az Abu-Szaid. Végezd be művedet, s most jobban találj!

S feltárta előtte keblét.

De egyszersmind tekintete kifejezte mindazt a szerelmet, mindazt a fájdalmat, amit azon éjszaka óta érzett, mikor kételkedni kezdett benne.

Abu-Szaid karjaiban tartá; szívéhez szoritá, mint egy gyermeket, a kit az ember meg akar nyugtatni. Azután elragadtatva mondá:

— Hát nem átkoztál meg? Hát a történetek daczára csakúgy szeretsz, mint ezelőtt?

— Ó én uram... még jobban.

A szultán heves öleléssel fölragadta, s úgy, ahogy, kitarva széttépett ruhájába, a csónakhoz vitte zsákmányát... A parti fák alatt, a tiszta reggel verőfényében a költő gondtalan éneke hangzott....

Dsámi még az nap megtudta a történet végét.

Abu-Szaid, ki Herat fölött uralkodott, magához hívta s udvarában tartotta. A csillagvizsgálónak, Siraz bora kedvelőjének, itt telt le ifjúsága, itt vetközte le minden könnyelműségét, a nagyon bölcs, nagyon okos, nagy tiszteletben álló Dsámi költő lett belőle, akiről, mikor aggkorában meghalt, azt mondták a régi perzsa költők, hogy »a virágos föld megnyilt, mint egy illatos kagyló, hogy magába fogadja ezt a gyöngyöt.«

Imádságom.

Édes jó Istenem,	Oly nagy a szükséged!
Haldd meg imádságom:	Angyalra az égben,
Egy kis lány mindenem	Hogy ezt a szépséget
Itt e nagy világon.	Választád ki épen?
Nem tudom: mi érte?	Jóságos neveddel
Oly beteg szegényke!	Ég s föld tele vannak:
Könyörgök im érte	Ne vedd el, ne vedd el
Kezem' összetéve:	Angyalom' angyainak!
Élte az életem,	Hadd legyen hiánya
Szívünk együtt dobban;	Karodnak az égben!
Oly nagyon szeretem!	Lelkem kis leánya
Ne szeresd te jobban.	Maradjon meg nékem.
Istenem, istenem!	E kis lány mindenem
Mi lesz én belőlem?	Itt a nagy világon:
Egyetlen mindenem	Gyógyítsd meg, Istenem,
Ha elveszed tőlem...	Haldd meg imádságom'!

Trencsény Károly.

Sokszor hazudunk, hogy eltakarjunk egy hazugságot.

*

Fáradsággal és küzdelemmel jár, hogy elérjük a szerencse és dicsőség legalacsonyabb fokát. És egy ballépés elég, hogy a mélységbe essünk.

*

Az udvariasság hideg levegőjében nem járhat az igazság meztelenül.

Egy csodálatos kikölcsönző intézet.

Andronicus beszéli el a következőket: — Sok embert ismerek Budapesten, a kit nem ismerek. Nem tudom kicsodák, kicsodák, merre van hazájuk, mi a nevük, — de látom őket, s ha megkérnek valamire, mindent megteszek a kedvükért. Én egyáltalán mindenki kedvéért megteszek mindent; — én már olyan vagyok. Egy ismerős ismeretlenem megszólít a minap. »*Andronicus* ur, ön szereti a furcsa, eredeti dolgokat, — látott-e már hordár-esküvőt?« — Nem én. — »Tegye meg a kedvemért, nézzen meg holnap reggel egyet, — igen jól fog mulatni.« — Kérem, az ön kedvéért mindent. Hol lesz az esküvő? — »A rombach-utcai templomban, reggel tizkor«. — Ott leszek... És valóban ott is voltam pontosan. Ott volt is egy hordár-esküvő, melyet azonban semmivel sem találtam mulatságosabbnak, mint a többi közönséges esküvőket. Ismeretlen ismerősöm bérkocsin ért a templomhoz s egy igen sajtáságosan kikészített, háromszor érdemjeles admirálist hozott magával. Azt is, engem is, nagy gonddal tuszkolt a násznép közé s mindjárt a frigyszekrény előtt bemutatatta nekünk az örömapákat, kik hordárok voltak, s a völegényt, ki szintén hordár volt, — mely hordárok mindazonáltal ez alkalommal nem piros sipkát, hanem fényesre vasalt cylindert viseltek. A bemutatottak mély hódolattal hajlongtak előttünk, valamint hogy az egész násznép áhitatosan függöszték ránk szeméit. A násznépben egyébként volt egy délamerikai ültetvényes és egy nyugalmazott granicsár főhadnagy is, kik szintén sok tiszteletben részesültek, de korántsem annyiban, mint mi. Mikor a kántor elkezdte a torkát öblögetni, ismeretlen ismerősöm a furcsa szerkezetű admirálist hirtelen kiragadta a templomból, bepakkolta a kocsiba és elvitte. Én szintén ott hagytam az esküvőt. Másnap a félkrajczáros német »*Volksblatt*«-ban nagy csodálkozásra megpillantom a nevemet. »Fényes esküvő« cím alatt volt leírva a hordár-nász, melyen a jelenvolt notabilitások közt első helyen a hihetetlen fényű admirális, második helyen csekély személyem, harmadik helyen a délamerikai ültetvényes, negyedik a nyugalmazott granicsár főhadnagy volt megnevezve, No jó, — kiálltam ezt a csapást, de megfogadtam, hogy többé meg nem nézem, hogyan esküsznek a hordárok. Alig néhány nap múlva ismeretlen ismerősöm újra megszólított, s azt mondta, hogy ha kedvéért befordulok a másik utcába, ott egy igen érdekes veterán-altábornagy temetést fogok látni. Befordultam s ime, a multkori nyugalmazott granicsár főhadnagy kezeit tördelve, zokogva, végképen kétségbeesve vonszolta magát a gyász kocsi után. A multkori ültetvényes most talpig fekete gyászban, gyomrára szorított cylinderral lépdelt a kocsi mellett, s tompa rezignációval vitt egy lecsüngő koszoruszalagot. Az egyik gyász kocsiban egy érdemjeldűs admirális ájultozott, — a ruha ugyanaz volt, mint a multkor, de az ember más. Hirtelen gyanu villant át agyamon s megkérdeztem ismeretlen ismerősömet, hova lett a multkori admirális? »Ó, az most egy keresztelőn van jelen, mint kínai hittérítő« — felelé ismeretlenem, nyilván elszólván magát. Nagyot néztem rá, de ő elosont s elkeveredett a tömegben. Hiába szöktem nyakra-főre a temetési menetből, másnap a félkrajczáros »*Volksblatt*«-ban a »Fényes temetés« notabilitásai közt megint benn voltam. Ekkor fürkészni, kutatni kezdtem — s rájöttem, hogy én immár kétszer tudtomon kívül ki voltam bérelve. Igen, mert kivilágosodott előttem, hogy ismeretlen ismerősömnek *notabilitásokat kikölcsönző intézete* van. Megfelelő honoráriumért bármilyen ünnepélyes alkalomra szolgál ő notabilitásokkal. Ezek részben valódiak — mint például én valék, meg a nyugalmazott granicsár, — részben pedig alakok, mint az admirális, meg az ültetvényes. A világ hiu s szívesen fizet a notabilitásokért. Néha meg realis czélok is érnek

el velük. Így egy-egy álképviselőt kölcsönöznek ki néha eljegyzésekhez s bemutatják a még huzódózó völegénynek, mint a menyasszony előkelő és duzgazdag nagybátyját. Ez hat és a völegény megilletődve mondja ki a »jó családbéli« menyasszonynak a boldogító igent. Máskor az ünnepélyt botrányos rohammal fenyegető hitelezők döbbenek vissza a notabilitások impozáns jelenlététől. De mindenkor nagy disz a notabilitások jelenléte. Különösen az érdemrendes admirálist nem engedi ma már el egy valamirevaló lakodalmazó, temetkező, vagy keresztelő sem. Már a *notabilitásokat kikölcsönző* vállalatnak négy admirális uniformisa van s három embere egészen kifogástalanul játsza a vén tengeri farkast. A negyedik még gyakorlatlan s azért olcsóbb. Ötven percet bérletelés ellenében az admirális a lakodalmon, vagy a toron is végig ott marad, de ha beszédet mond, azért külön kell fizetni. A nyugalmazott granicsárnak az ad értéket, hogy igazi, de csak egy példányban lévén meg, nem tudja vele kielégíteni a roppant keresletet. Az ültetvényes tud egy braziliai dalt a szerelemről, egyet keresztelői alkalomra s egy halottast. Szerződése szerint ezeket bármikor elfujni köteles. Legjobb üzlet az olyan notabilitás kikölcsönzése, aki maga nem is sejt, mi történik vele, mert a fél ezekért is fizet, ezek azonban a vállalkozónak semmijébe sem kerülnek. — Mióta mindezt tudom, kerülök minden ünnepélyességet s ha valamely ismeretlen ismerősöm arra kér, hogy lakodalmat, keresztelőt, vagy temetést nézzek meg, nehéz szívvel bár, de határozottan *nemet* mondom neki.

IRODALOM.

(*Komor napok. Palágyi Lajos újabb költeményei.* 1889—1890. Budapest, 1891. Singer és Wolfner könyvkereskedése).

Valljuk be őszintén, Palágyi Lajos költeményeinek megítélésénél egyikünk sem teljesen elfogulatlan. Vannak sokan, akik elvitatnának tőle minden poétai hivatást, még többen, akik abban a kétes értékű, paradox elismerésben részesítik, hogy volna tehetsége a költészethez, ha tudna verseket csinálni. Ez az ítélet a Palágyi verseit jellemző nyers formára támaszkodik. A tény azonban elvitathatatlan, hogy Palágyi Lajos az irodalomban létezik, a közönség becsülésében bizonyos pozíciója van, amely pozícióban általában a kritika is elismerte őt.

Ami oly szerfelett megnehezíti e poéta objektív megítélését, az ama különös esztetikai hatás, melyet versei az olvasóra gyakorolnak. Amikor az ember egy kötet vershez nyul, akkor rendesen torkig van már az élet prózájával, bajaival. Menekülni akar a kellemetlen gondolatoktól, szórakozni akar, mint ahogy a színházba, hangversenybe megy, egy rövid órára illuziókba akarja magát ringatni még banalítások árán is. Szóval egy derültebb, színesebb világra számít, melyet a verskötet előtte föl fog tárni, s ha ez a világ szomorúsággal volna is tele, akkor ez a szomorúság a költészet meleg színeivel van festve s kellemes lesz, mint minden költői impresszió. S most fölnyitja Palágyi kötetét. *Küzdelmes évek. Komor napok* — már ezek a címek is balsejtelmekkel töltik el. S ha sötét tónusokra is előkészítik az embert, még mindig nem nyujtanak kellő fogalmat arról a fekete feketeségről, melylyel a költemények tultelitve

vannak. S milyen feketeség ez! A legkellemetlenebb, amelyet a kultúra csak produkált. Fojtó levegőjü külvárosi nyomor, munkás-zubbony, rabszolga, munka, hideg, betegség és legeslegfőképpen a legkiáltóbb éhség. Mind olyan dolgok, a melyeknek poétai megtisztulását képtelenségnek tartjuk különösen akkor, mikor a poéta első személyben beszél, a saját nyomorát, a saját éhségét éneкли meg. Az éhség gyötrő érzés, melynek abszolúte poezise nincs. Aki verset ír róla, az csak versifikál olyat, amit tulajdonképpen csak prózában kellene elmondani. Nincsen benne semmi olyan elem, mely a verses formát megkövetelné. S ha a költőnek más mondani valója nincsen, akkor önkéntelenül az a gondolata támad az embernek, hogy ha ez a költő véletlenségből jól lakik, akkor ezzel a bőséges vacsorával az ő sötétvizü kasztaliai forrása be van dugva.

Ezt a kellemetlen benyomást csak fokozza a filozófia, amely a szegénységen, mint főmotívumon alapul. Ez a filozófia a legmerevebb, a legszárazabb pesszimizmus. A mi korunkban a pesszimizmus általánosságban visszhangra szokott találni a kedélyekben, de a Palágyié nem az általános, hogy ne mondjam, divatos pesszimizmus.

A modern pesszimizmusnak semmi köze az élet anyagi bajaihoz. Az élvezetek ürességét, magasabb törekvéseink hiábavalóságát s képtelenségünket a boldogságra panaszoja föl. A modern pesszimizmus tulságosan jóllakott ember, aki kicsinyesnek találja, hogy valaki sulyt fektet arra, hogy jóllakják. Ezzel homlokegyenest ellenkezik az a pesszimizmus, melyet Palágyi szólaltat meg a költészetben. Nem is pesszimizmus az, hanem elégedetlenség. Ugyanaz az elégedetlenség, melylyel akadémice foglalkoznak a hírlapi vezércikkerek és szubjektive a szegény emberek, az üzletemberek, ha azt kérdezik tőlük: »Hogy van?« — És nem is mondható, hogy Palágyi valamiképpen költőileg purifikálná ezt a témáját. Ellenkezőleg, szinte nyersen adja elő végtelen panaszait, hangja egészen az indulatig, a gyűlölségig fokozódik és nem egy versben a tiszta vizü anarchia hitvallását proklamálja, a mivel ismét velünk szemben, akik jól fűtött szobában, kényelmes karosszékben olvassuk a verseit, elveszti chanceait.

Hozzájárul e hátrányához még kettő. Egyik az individualitása, másik a formája. A jobb ember, aki méltatlan viszonyok között él, függ másoktól, a kikenél nemesebbnek érzi magát, okvetetlenül önérzetének nagymértékű tultengésében szenved. Habár így átértjük is e tulságos önérzet genezisét, mégis kellemetlenül, sokszor sértőleg hat az a brusque elbánás, melyben mi közönséges emberek részesülünk. Mert Palágyival szemben nem keletkezik bennünk az a benyomás, mint más, az emberiség ellen dörgőknél, hogy magunkat kivételeknek érezhessük. Egy kalap alá kerülünk valamennyien, önző, lelketlen — s ami a legsértőbben hat — köznapi, prózai emberek vagyunk mind, akik e siralom völgyében jól tudjuk magunkat érezni. Ezzel szemben előtérbe lép a szerző énje, aki egyre költői fenségére hivatkozik,

nagyobb mértékben, mint Petőfi és Heine, noha látjuk, hogy sem Petőfi, sem Heine geniusza nem lebeg körülöttünk.

Aztán a formája. Távól van tőlem az állítás, mintha Palágyi nem tudna a külső formákkal bánni. De neki meggyőződése az, hogy a költeményben a külső forma teljesen mellékes, ő nem akar jó rimeket faragni! Hogy a jó rimek, a sima rithmus magukban véve nem alkotnak jó verset, az természetes. De másrészt arról sem lehet vitatkozni, hogy a döcögős rithmus, a kemény rim sérti a hallást, megzavarja a hangulatot, csak úgy, mint a zenében. S hogy a nyelvben rejlő zenei elem kifejtése nagy mértékben emeli a költemények kedveségét, az is bizonyos. De Palágyi lemond minden zenei hatásról, tisztán költeményeinek belső költészetével akar hatni, e hatás pedig — mint láttuk — fekete.

Mindezek e hátrányos jellemvonásai Palágyi költeményeinek azonban csak relativek. Megvan az az eredményük, hogy Palágyi sohasem lesz népszerű költő, sem a szalonokban, sem a kunyhókban. Mert az ő demokracziája is csak lóháton jár. De ha tekintetbe vesszük, hogy ez a fekete világnézet plasztikusan, indulatossan és erőteljesen nyilatkozik e költeményekben, hogy az érzés finomsága helyett költőileg kidomborított gondolatok nyilatkoznak meg, akkor el kell ismerni, hogy költővel állunk szemben, a kinek hibája a szerencsétlensége. El kell ismernünk, hogy a költészetben helyet követelhet magának minden hang, mely elég erős, hogy meghallhassák. S annál inkább el kell ismernünk érdemül, hogy Palágyi e hangot bevitte irodalmunkba, mert nem valami hálás a munka, melyet végez.

Lehetetlen, hogy ez az életfelfogás állandó maradjon. A *Komor napok* nem egy darabja tanuskodik már a hajnalodásról. Kívánatos, hogy Palágyi Lajos, aki fiatal ember még, kedvezőbb, boldogítóbb viszonyok közé jusson s hogy tagja legyen annak a megvetett társaságnak, melynek számára ő voltaképpen dolgozik. Ha több szín és több melegség lesz benne, akkor azzal a költői erővel, melylyel rendelkezik, részben terjeszthetni fogja azt a véleményt, melyet költői értékéről ő maga hangoztat.

—lf.

Makai Emil. Lapunk olvasóinak bizonyára feltűnt e név, melylyel utolsó időkben sűrűbben találkozunk, egy-egy megragadó szépségű költemény alatt. Nem saját eszméit mondja el nekünk, hanem a XI—XIII. század nagy spanyol-héber költőinek gondolatvilágát tárja fel előttünk oly benső közvetlenséggel, oly finom formaérzékkel, oly gördülékeny dallamos nyelven, hogy hivatottságában kételkednünk nem lehet. A középkori héber költészet virágából egész kötetre valótt állított össze és miután kiadó nem vállalkozott, előfizetés útján kiadja maga. Meg vagyunk győződve róla, hogy e kötet nyereség lesz a magyar irodalomra s csak azt sajnáljuk, hogy a »Műpártolók« nem ragadták meg az alkalmat, hogy e rejtett kincseket saját könyvtáruk részére anektálják. Egyébiránt utolsó időkben oly hirtelen, szinte csodászerű lendülettel nyert a magyar belletrésztika, hogy a Műpártolók könyvtára nem győzi kiadni a hozzá beoyújtott remeknél remekebb irodalmi műveket és Petelei István egy kötetre való ujjabb novelláinak kiadásáról is kénytelen volt lemondani. Makai Emil

kötete »Zsidó költők« czímmel január végén fog megjelenni. Előfizetési ára 1 frt 50 kr. Az előfizetési pénzek szerző czímére (Budapest, Rökl Szilárd-utca 26. sz.) küldendők.

Uj papyrusok. Az egyiptomi irodalmi leletek egyremásra szaporodnak. Az év elején az athéni alkotmányról szóló Aristotelesnek tulajdonított töredékeket találták meg, több kisebb más töredékekkel együtt, most pedig Mahaffy a harmadik kötetet bocsátja közre e fragmentumokból, »On the Flinders Petrie Papyri« czímmel. E papyrusok fölhalálásának története oly érdekes, hogy megérdemli az elmondást. Flinders Petrie, ki évek óta vezeti az *Egypt Exploration Fund* ásatásait, 1890-ben a gurobi (Faijum) sírokban egy rakás mumia-burkot talált, mely papyruspépből állt, ezt pedig azokból a papyrus-hulladékokból készítették, melyek Arsinoéban (Krokodilopolis), a második és harmadik Ptolomaeus alatt nagy mennyiségben halmozódtak föl. Az által, hogy e pépet rétegeire bontották, egész csomó becses írásemlékhez jutottak az alexandriai virágzás korából. Mahaffy, Sayen és más tudósok ezeket a töredékeket nagy fáradsággal megfejtették, s most a dublini akadémia rendkívül fényes kiállításban bocsátja közre a tudósok számára. E kötet töredékeket tartalmaz Euripides egy tragédiájából, *Antiope*-ből, s több darabot az *Iliasz*-ból, eddig ismeretlen versekkel. Rendkívül fontosak Plato *Phädonjának* töredékei, mert ezekből minden kétséget kizárólag kiderül, hogy a ma közkezen forgó Phädon eredetileg jóval más szövegű volt s mai alakját azoknak a csiszolásoknak, átírásoknak köszöni, melyeket az alexandriai virágzás korában végeztek rajta.

INNEN-ONNAN.

✠ **Habemus papas!** Elvégre vége minden sejtetésnek, találgatásnak és kombinációknak, — a megüresedett főpapi székek be vannak töltve. A magyar egyház fejedelme, a legmagyarabb szerzet legszerényebb főapátja: *Vasary* Kolos lön. Rajta betelt a krisztusi mondás, — »a kik megalázzák magukat, fölmagasztaltatnak.« Tisztes szerzetesi alázatban, buzgó hitben, szorgalmas tanításban élte egyforma napjait a hazafias benczés szerzetes mindazon napig, vagyis 1891 év november 1-éig, a melyen a magyar róm. kath. anyaszentegyház legfőbb földi patronusa, az apostoli király, őt esztergomi hercegprimássá nevezte ki. Az ország ujongó örömmel fogadta e kinevezést, nemcsak azért, mert ez megoldása egy elég hosszú ideig tartott áldatlan intriguával teljes bonyodalomnak, hanem főképp azért, mert a nagy országos tisztesség és egyházi hatalom egy igazi magyar papot ért, kiből eddig egy szikrányi ultramontán internacionális nem találtatott, s a ki Isten szolgálatát mindedig össze tudta egyeztetni a magyar haza és nemzet szolgálatával. Az a nemes szerénység, melyről *Vasary* Kolos mindig ismeretes volt, őt a legmagasabb polczra való fölemelkedés első hetében sem hagyta el. Tanuságai ennek azok a köszönő sürgönyök, melyeket válaszul adott az eddig hozzáérkezett üdvözlések roppant tömegére, s melyek mindazzal a kérelemmel végződnek, »támogassák őt jóakarói« magas polczán is hazafias törekvéseiben. Ez a hang a megnyerés politikájának hangja és vajmi derék dolog lesz, ha ez nemcsak a naiv laikusoknak, hanem a kevésbé érzélgős főpapi embereknek is a szívéig fog hatni. Úgy látszik, a közszeretet hamar meg fogja nyerni az új primás, — vajha ugyanezen mértékben imponálna is azoknak, a kik ma titkolt keserűséggel tündönek a felett, miképpen is vágott úgy elibük az az egyszerű »barát.« — A kalocsai érseki székre *Császka* György, ez a művelt széplelkű főpap, eddig szepesi püspök emelkedett. Semmi kétség, hogy *Csáky* gróf miniszter igen szerencsésen választott, — mert *Császka* őt választotta. *Császka* sem tartozott eddig az »ecclesia militans«-hoz s a laikusok, a kik a keresztényi békés elveket egyházi dolgokban még igen komolyan veszik, többre becsülnék egy szelid,

okos papot, mint hat geniet, akinek kedve telik benne, ha Rómában fenegyereknek, Budapesten pedig veszedelmes embernek tartják. — Zágrábi érsekké *Vucsetich* István lön, egy igazi tősgyökeres horvát hazafi. A tősgyökeres horvát hazafiak legfőbb ismertető jele a magyar barátság. Persze tősgyökeres horvát hazafi nincs tulságosan sok, s aki van is, csöndesen viseli magát. Annál több a pánszláv ideákkal telített magyarfaló, aki árulójává lesz horvát nemzetének, melynek sorsa a magyarral való közösségben a haladás, a nagy szláv szolidaritásban a beolvadás, elenyésztés. *Vucsetich* István igaz, hü, horvát, tehát szereti a magyarokat: Magas állásában remélhetőleg sokat fog tenni a horvát nemzetért, ami egyértelmű azzal, hogy hiven fogja szolgálni a nagy közös magyar államot.

* * *

☉ **Túvilági hangok.** Mennyország, Izsákberke 1891, szent. András hava elején. Tisztelt szerkesztő úr! Az imént érkezett villámvonat meghozta becses lapjának mutatványszámát, mely előzékeny figyelemért fogadja tisztelt szerkesztő úr, hálás köszönetemet. Ritkán jutok ahhoz az élvezethez, hogy magyar szépirodalmi lap olvasásában gyönyörködtessem lelkeszemeimet, mert idefönt, az önök által ugynevezett másvilágban, csak politikával foglalkoznak és a divatlapok mellett még hölgyeink is csak napi újságokat olvasnak. Az olimpusi hírlapelárusítók helyben szerkesztett folyóiratokat árulnak és ezek sem örvendenek valami feltűnő kelendőségnek. Én részemről mindig lelkes pártolója valék a magyar literaturának. Anyagi körülményeimhez képest, most is szívesen hozzájárulok annak fölvirágoztatásához és bár a nálunk létező pénzsovány világban nem csekély áldozat tölem, mégis megrendelem becses lapját, — annál is inkább, mert úgy tudom, a magyar újságoknál kapóra jönnek a nem remélt mennybéli előfizetők — és az egy évre járó előfizetési díjat idecsatolom — Kossuth bankjegyekben. Legujabb értesüléseim szerint e bankok már nincsenek közforgalomban, sajnálatomra azonban más fajttal nem szolgálhatok, mert én még a szabadságharc idejében költöztem ide, akkortájt pedig nálunk a Kossuth-bankó járta, melyekből, hogy szükségem ne szenvedjek az örök életben, jól telegyömösöltem az utitarisznyámat. Öröndetes jelenségnek tartom, tisztelt szerkesztő úr, hogy a század végén már akadnak önöknél belléristák, kik a hipnotikus álm igénybevételével szellemi összeköttetést létesítenek a föld és a menny lakói között. A kezdet pompásan sikerült, a folytatás kecsegtetően ígérkezik. A fiatal magyar író, ki a minap kísérletezés szempontjából itt járt közöttünk, kitünően oldotta meg földadatát, mert míg szellemileg itt diskurálgatott a mi Nietzschénkel, addig lent a földön papirosra vetette kedvelt írónknak a Jupiter és a Herkules csillagok viszonyáról mondott véleményét. Kár, hogy a hipnotizált író környezete megzavarta a diskurzus további fűzésében, mert meglehet, hogy abból kifolyólag a földiek még több érdekes fölfedezésnek jutottak volna nyitjára. Persze-persze a jövőben a visszaélések is napirenden lesznek és egyes poéták a nálunk gyűjtött és a mi íróink által kidolgozott témákat, majd mint sajátjukat fogják a lapokban és műveikben közzétenni, de hát az ilyen eszme-kölcsönvételek és más egyéb plagizálási mütétek előfordulnak sok esetben még a nem hipnotizált író-embereknél is. Ajánlom tisztelt szerkesztő úr, hogy ezentúl ön is delejes álomba merült médiumokkal készíttesse közleményeit, mert hiába a »fin de siècle« olvasóknak ujat, érdekeset és szenzációsat kell nyújtani a szépirodalom terén, — hogy lapot vegyenek és olvasanak. — Ha tisztelt szerkesztő úr elfogadja tanácsomat, akkor kívánságára idefönt propagandát csinálók becses lapjának és az összes klasszikus írókat megszerzem önnek munkatársakul. Tisztelt híve: néhai id. *Tip Tamás* s. k.

* * *

✠ **A temető.** A halottak emlékének szentelt két napon, megteltek eleven emberekkel a temetők. Sokan őszinte gyászban álltak a sírok felett s keserves könyvekkel áldoztak elhunyt

szeretteik emlékének. Többen szokásból voltak odakiinn s egy évre ismét eleget tettek egy convenczióknak. A kedves tömeg azonban igen jól mulatott. Az ősz egyik legkedélyesebb népmulatsága a halottak napja. Kinyalt pénzügyörök és benyalt mesterlegények vidoran vihogtak a sirok közt a csinos szolgálónépekkel, a nép gyermekei pedig spártai ügyességgel vadásztak a siri gyertyák maradványaira. A hangulat fesztelen és vidám volt, ami annál bölcsőbb, mert ha majdan mi is ott fekszünk a hantok alatt, fölöttünk is vihogni fog a jövő tömege s nekünk az olyan mindegy lesz, mint most volt azoknak, akik már porlanak.

* * *

△ **Reform.** A jeles fiatal publicista: *Porzsol* Kálmán valószínűleg még »ante obstructionem« kapta azt a megbízást az »Athenaeum«-tól hogy a nagy reform-politikáról, melynek a Szapáry-miniszterium neki lendült vala, ne csak vezércikkeket írjon a »Nemzet«-be, hanem egy díszes kalendáriumot is szerkesszen. *Porzsol* Kálmán sietett a megtisztelő megbízásnak eleget tenni. S néha a sietség is bajt szül. Mert a kalendárium-szerkesztő azon melegeben nyakoncsipett egy piktor s megcsináltatta mindenek előtt a minden kalendárium legfőbb és legjelentősebb részét, a czimlapot. Ez pedig egy 1891. májusi reform-czimlap. Kitünően fejezi ki a májusi reform-hangulatot, — de hol van az már? »Hol van a tavalyi hó?« Ám lássuk az ihletett chromolitographiával készült czimlapot. Antik oszlopok között jobbról a felső sarokban ragyog a budai királyi palota, melyet a kelő nap dicsfénybe von. Az nem baj, hogy tényleg a nap sohasem kel délnyugaton, hiszen »cuncta licent pictoribus.« A vár alatt a Duna tükrözi vissza a csodás délnyugati fényt, az innesső, pesti parton pedig, a szabadelvű párt ó-hellénné stilizált klubhelyisége előtt, fedetlen söt jobbra kopasz fölvel tolonganak a párt tagjai, élükön a miniszterekkel. Minden arcz biborban uszik, mert a fölveltel bizonyára a margitszigeti reform-pártlakomák valamelyike után történt. Erre vall az is, hogy a miniszterek közül Szilágyi Dezső kissé hamiskásan pislant fel arra a kébeldús allegóriás hölgyre, aki jobbában babérkoszorút tart, szalagján »Magyarország nem volt hanem lesz.« fölírással, baljával pedig a »Reform« piros-fehér-zöld zászlójának nyelét a világ legegészségesebb és legpirosposzgasabb gróf Szapáry Gyulája markába nyomja. A háttérben a régi tőzsdeépület nagykapujában gyászdrappéria előtt Deák, Széchenyi és Andrássy mellszobrai kedvtelve nézik a szép jelenetet; míg a kép legalsó balsarkában a magyar népet jelképező alak: Kospallagi Ambrus gazduram a reform-aera megnyilta feletti tiszteletteljes elcsodálkozásában alázatosan lekapja a süvegét. Szép ez a kép nagyon, de ha »post obstructionem« rajzolódnak vala, mégis alighanem a következő módosításokon ment volna keresztül:

1. a királyi palota orma körül a visszaemlékezés méla holdvilága süt;

2. az innesső parton a szabadelvű párt tagjai nem hajadonfölvel, hanem szemükre vágott czilinderekkel, komoran beszélgetnek a vasuti menetrendről s türelmetlenül nézegetik óráikat; az arczokon a biborpir helyett »katzenjammer«;

3. Szilágyi Dezső nem pislant többé hamiskásan a kébeldús allegóriás hölgyre, hanem a fejét vakarja s azt sóhajtja: »haj, haj!« Szapáry arczán »a meggondolás az elszántság természetes színét halványra betegít«, annál is inkább, mert markában többé nem a zászló, hanem a *veszett fejsze nyelét* szorongatja, melyre rá van írva, hogy »két §.«;

4. a gyászdrappéria előtt néhai nagy reformerek szobrai haragosan, de biztatón néznek le, mintha azt mondanák: »ne hagyj magad Schlesinger!«

5. a magyar népet jelképező Kospallagi Ambrus gazduram fölvgja süvegét a kupájára s indul a dolga után, úgy okoskodván, hogy hiába, mégsem történnek csodák, de ha majd mégis történnek, visszajövök s megnézem.

Az így módosított czimlap azután a reform mai szituációját egészen hiven fejeznék ki. Kérdés azonban, hogy hű maradna-e

a helyzet a czimlaphoz még egy egész esztendőn keresztül? Vajjon az 1892. év folyamán nem történik-e olyan üdvös fordulat, mely ismét visszahozza a reform-mozgalom azon képét, amelyet *Porzsol* Kálmán pingáltatott meg? Háttha az a czimlap nem is a mult története, hanem proféczia a közel jövőből? Adja az Isten, hogy ez legyen!

* * *

☉ **Egy ballépés következményei.** A fővárosi rendes adófizető, jámbor polgár csak egyetlenegy ballépést követett el: kivette a hatóság unszolására, szavazó-bárczáját. Nem is sejtette, hogy ezzel meggyilkolta nyugalmát. Ma már tudja. Egy hét mulva lesznek a községi választások és két hónap óta tart már a megörjítő agitáció. A bárczás polgár neve és lakása egy könyvben van kinyomtatva; mely ezer és ezer példányban közkézen forog. Lakása, bárczassága köztudomású és éjjel-nappal keresik. Minden nap pártértekezletre és pártlakomára hívják. Minden párt beválasztja a végrehajtó-bizottságba, minden kortes elhitei vele, hogy vége a hazának, ha nem ide, vagy oda szavaz, minden jelölt elvárja tőle, hogy rá adja szavazatát és mindenki meggyűlöli, ha nem adja mindenütt mindig becsületszavát mindenkinek arra, hogy mindig mindenkire mindenütt rászavaz. Nem tűrik meg, hogy magának, családjának, hivatásának éljen, hanem rákényszerítik, hogy a »fővárosnak és hazának« t. i. a pártnak szentelje egész életét, legalább a választásokig. Szóval aki elkövette azt a ballépést, hogy kivette a bárczáját, az sulyosan bünhődik: átvarázslódik »Stimmvich«-é. A választás rá nézve megváltás lesz, ha ide, ha oda dől is el, mert azután a következő választásig az ördög sem törődik vele. A »Stimmvich« pedig akkor ismét emberré lesz.

* * *

♂ **A korfui szobor.** A költői igazságszolgáltatást a költők találták fel, de nem önmaguk számára. Amit a költő éposza hősének kivétel nélkül megad, azt tőle gyakran megtagadja a sors, — az igazságszolgáltatás alatt az elismerés babérkoszoruját értve. A dalok könyvének halhatatlan írója: *Heine* sem élvezhette zavartalanul a nagyságához méltó elismerést, mert a német »Staatsbürgerek« már az ő idejében is jobban hajoltak a kritikához, mint a poézishez. Midőn *Heine* országos hírnevét említi, ezt nagyobb iróniával, mint komolysággal mondja, de midőn bánatához fogható bánatot nem ismer a német földön, ebben már több a meggyőződés és kevesebb az irónia. A matráczsír vivódója sok meséset álmodott versben és prózában, de azt mégsem álmodta talán meg, hogy alabástrom-szobra egykoron hatalmas királyné tündérparkját fogja ékesíteni. Hogy is álmodhatta volna a szerelem és szabadság köztársaságának dalnoka, hogy éppen egy császár-királyné lesz az, ki szobrát csodás parkjának lóuszai és pálmái alá oltárképül állítja? Mert bizonyára nem ábrándozott az koronás fők kegyeiről, ki e felségsértő igazságot veté oda a vén Barbarossa szellemének:

»Bedenk' ich die Sache ganz genau,
So brauchen wir gar keinen Kaiser....«

* * *

‡ **Finis Galliae.** Vannaque, a francia országos statisztikai hivatal igazgatója, beterjesztette a francia kereskedelemügyi miniszterhez hivatalos jelentését Franciaország népességi viszonyairól, a legutóbbi népszámlálás adatai szerint. S ezekből kitűnik, hogy míg Franciaország a XVIII. század elején egész Európa népességének 39%-át tette, most csak 13%-át teszi; hogy a születések folyton kevesbbednek, a halálozások szaporodnak (1890-ben 80 ezerrel többen haltak meg, mint születtek), s az elválások az utóbbi tíz év alatt megháromszorozódtak. Följajdulnak e szomorú eredmény láttára a politikusok és sejtik benne a természeti törvények rettenetes erejét, melyek belenyúlnak örületes vagy hívságos tervekbe, aspirációkba, helyére zökken-

tik a megvadult ambíciót, korlátot szabnak oly céloknak, melyekkel elvakult emberek akarnak kielégíteni vágyaikat. Mi lesz a revancheból, ha Franciaország még tíz évig készül a nagy mérkőzésre. Germánia erős, egészséges népe, mely hajt mint a tölgy üde ága, mely most is 13 millióval több lelket számlál, mint Franciaország, akkorra számszerűleg is agyonnyomja az ádáz szomszédot, s egyszer-mindenkorra a nyákára nő. Az a tiszta, elvitázhatatlan igazság, melyet a kérlelhetetlen statisztika feltüntet, jobban lehüti a revanche-eszme híveit, mint bármi, s nagyobb biztosítéka az európai békének a politika minden mesterkedésénél. Mert egy újabb háború, ha győzelemmel jár is, roppant mérvben elősegíti ezt a depopulációt, mely máris azzal a gondolattal árnyékolja be egyes szorongó francia hazafiak lelkét, hogy a latin faj, mely már átélte fénykorát, föltartóztatlanul rohan lefelé a szellemi és számbeli hanyatlás lejtőjén. Spanyolország után jön Franciaország, mely 30—40 év múlva másodrangú hatalommá süllyed a túlnépesedett, terebélyesre nőtt többi nagyhatalom mellett, — utána pedig Olaszország. Ezt a dekadenciát Peladan s más francziák már nyíltan hirdetik, s azt mondják, hogy a francia tudomány, irodalom és művészet mostani virágzása utolsó föllobbanása a fáklafénynek az utána jövő északi barbárok számára.

Színházi krónika.

(Pogány magyarok. Történeti színmű 4 felvonásban. Irta Gabányi Árpád. A nemzeti színház péntek esti premiéreje.)

A barátságos taps, mely minden felvonás után a lámpák elé hívta Gabányi Árpádot, bizonyítja, hogy a modern dráma iránt annyira szigorú közönségünk történeti versekben írt drámával szemben hajlandó relatív mértéket alkalmazni. Lehet, hogy a realitás iránti kifejtett érzéke itt nem szolgálhat neki kellő mértékül, lehet, hogy méltányolja azokat a nehézségeket, melyekkel a történeti drámairás terén, különösen a mi időnkben, ez aktualitások idejében a költőnek meg kell küzdenie. Gabányi Árpád, bármiként is álljon a dolog, meg lehet elégedve a pénteki est sikerével és a kritika is szívesen fogja elismerni, hogy e sikerre darabjának sima, sok helyütt erőteljes nyelvezetével és több hatásos jelenettel rászolgált.

A darab játszik az 1046-ik esztendőben, I. Endre király (Nagy Imre) idejében, midőn a mindinkább terjedő kereszténységgel szemben a nemzet tetemes része szívósan ragaszkodott az ősi valláshoz. A Hadurimádók feje Vatha, (Szacs vay) a belusi vár ura, akinek különben is van oka gyűlölni a keresztényeket. Mert egy keresztény, még hozzá német vitéz rabolta és csábitotta el szép, imádott feleségét, Csillát (Jászay Mari) s eltűnt vele nyomtalanul. Vatha azóta egyre folytatja az ádáz harcot az idegenek és keresztények ellen, mindegyikben a gyűlölt csábitót vélvén felismerhetni. De közben más felhő borul az egére. Szép leányát, Emesét (G. Alszeghi I.) elszereti egy keresztény ifjú s meg is téríti az új vallásra. Endre király alkuba áll vele, szabad vallásgyakorlatot enged neki és társainak, viszont kívánván tőlük, hogy a keresztényeket ne bántásák. De éppen akkor tér vissza Jánusz fia (Horváth) egy portyázásból, melyben földult és kifosztott egy kápolnát, kirabolt egy elrejtett kastélyt, ahol rabul ejtett egy szép asszonyt. Az asszony nem más, mint a hűtlen Csilla, most keresztény néven Mária. A boszu dühe ismét fölgerjed Vathában, visszavonja a királynak tett ígéretét, nejét elhurcoltatja s Petőt, akit feleslett a leányával, szintén elfogja. Ez a két csapás, amelyet pogány fejére mért a sors, képezi az egész darab tragikumát, ebben mutatkozik az új és a régi idők tragikus összeütközése.

Vatha nem ismer irgalmat a szerencsétlen asszony irányában s annak is csak egy vágya van: meghalni. De Vatha, hogy a végsőig kinozza őt, hozzávezeti Emesét, hogy leánya megvetése is sujtsa az anyát. A leány azonban nyakába borul anyjának s elmondja a saját szíve bánatát. Mária e leány boldogításában új életcélt lát és elfogadja Kozárnak ajánlatát, aki, hogy megboszulja magát Vathán, egy rajta elkövetett sértés miatt, jó pénzért vállalkozik arra, hogy értesitse keresztény férjét hollétéről és rejtek-uton seregestül elhozza őt megmentésére. Közben azonban a táltosok kimondják fölötte a halálítéletet s az új már feszül mellének. Vatha nem hallgat gyermekei kérésére, (Jánuszt különösen bántja a lelkiismeret, hisz ő hozta el az anyját, akit nem ismert) de akkor — nem tudni, őszintén-e, vagy cselből, Mária Hadurhoz fohászkodik, a régi vallás hívének mondja magát s ezzel megmenekül a haláltól s újra szeretett neje lesz volt urának. (Ugy látszik, Vatha nagyobb súlyt fektetett neje hitére, mint szerelmére. De hát nem is volt ő vasgyáros.) A harmadik fölvonásban Vatha helyettese, miután levetette a Kelen hegyéről Gellért püspököt, kénytelen-ségből megadja magát Endre királynak, kinek táborában a fogságából megszökött Pető is van. Endre azonban igazságos ember lévén, kiszolgáltatja Petőt a pogányoknak, hogy végezzék el vele az ügyüket, kezesként azonban magával viszi Jánuszt, Vatha szeretett fiát. Ez egészen megtöri az öreget. Beleegyeznek abba is, hogy Pető és Boróg (Emese pogány jegyese) bajt vivjanak egymással a leányért s midőn győztesként Pető kerül ki a viadalból, utnak ereszti ugyan, de meg is átkozza őket. Az átkát csakhamar megbánja, vissza is vonja, de már késő, Pető és Emese az őket kísérő pogányokkal együtt épen a német sereg kezébe kerülnek, melyet Mária megmentésére hozott Kozár s meg is hálnak a tusában. Vatha széjjel veri ugyan őket, ki is tölti boszuját neje elcsábitóján, de midőn visszatér a csatából, nejének csak holttestét találja. A szerencsétlen nő, a kinek lelkét most már leánya és jegyese élete is terheli, akit ennekutána a fia is megtagadott, tört dőfött a szívébe. Vatha most már mindenektől kifosztva, bánatában, vagy a csatában kapott könnyű sebében szintén meghal, utolsó szavával intve még fiát, hogy óvakodjék az asszonyoktól.

Amint e kis resuméből látszik, négy felvonáson keresztül elég sok történik. De a cselekmény kusza, sablonos és sem a jellemek, sem a történelmi, vagy akár csak az ethikai eszme nem domborul ki benne. Az emberek hihetetlenül jók és hihetetlenül rosszak egy időben és egyikük sem tehet arról, amit tesz. Az öreg Vatha, amellet, hogy fanatikus és törhetetlen, mint a szikla, igen gyorsan hajlik a szép szóra és a pose-oknak nem tud ellentállani. A pose egyáltalában dominál a darabban, ami nem is csodálatos, hiszen a színész-író épen ezekkel dolgozik legszívesebben. Daczára a felhangzott tapsoknak és a tömeges emberhalálnak, a közönség oly könnyű lélekkel hagyta el a színházat, mintha a tragikum szelleme nem is lebegett volna körülötte. Tényleg sok a darabban a routine, a refinement és kevés a valóban drámai elem, mely egyedül képes egy drámát maradtandónak a felszínen tartani.

Az előadók különben meglehetősen buzgólkodtak kollegájuk érdekében. Szacs vay a második felvonásban, mint rendszeren, már teljesen berekedt, a mi nem akadályozta őt azonban, hogy meglehetősen fárasztó szerepét mindvégig nagy ambícióval játssza. Alszeghi I. kedves jelenség volt, Jászay Mari is megtett mindent, amit Mária-nak valóban drámai vonásokban szegény jellemével csak tehetett. A többi szereplőknek is része van az egészben véve jó előadásban.

b....

Prielle Kornélia. A magyar színművészet száz éves jubileuma alkalmából bemutattuk tavaly olvasóinknak azt a művésznőt, aki e száz éves munkában közel ötven éven keresztül résztvett. Az ötven esztendő mostan betelt és művészet, irodalom és a nagy közönség tisztelettel hajolt meg a mult előtt. E ritka művésznő érdemeit a korona is elismerte, s ennek látható tanújelét a koronás arany-éremkeresztet mult szerdán nyújtotta át neki Zichy Géza intendans.

Nevezetes dolog, hogy a legbanálisabb ünnepség, a jubileum, mily osztatlan szimpatióval találkozik, ha művészeti munkásságra vonatkozik. S a művészetek között a színművészet éppen az, mely felé a szimpatia a legmelegebben fordul. A színészé csak a jelen, művészetének nincs látható maradványa, pedig szintén a lelke kincseit pazarolja alakításaira. Bizonyos szomorúsággal, megilletődéssel tölt el bennünket, ha kedvelt művészeinket, a kiket megszoktunk nap nap után ugyanabban a szerepkörben, ugyanabban a munkaerőben látni, egyszerre elénk állanak festetlen arczzal, haloványan, görnyedten: »Megöregedtem!« Elegikus az érzés, amit bennünk keltenek, s mélyen fájhat az illetőnek, midőn engedve a brutális idő parancsának, kénytelen leszámolni erői fogyatkozásával és félreállni. Adjuk meg nekik a tiszteletet, az elismerést, mely megkönnyíti az öregedés tudatát s ne várjunk a koszorúval, a mignem sirkesztre kell azt letenni.

Megható volt a Prielle Cornélia jubileuma. Sorra járultak eléje pályatársai, művészi intézeteink s lábaihoz rakták a hódolat jeleit. A közönség is úgy fogadta, amint csak királynőt fogadni szokás. És Prielle Cornélia ez estén játszott oly üdéséggel, annyi lelki gazdagsággal, mintha demonstrálni akarná, hogy a mult nem rabolt el semmit a jövőtől. Meg fogja ő még szolgálni ezt az elismerést is és jogot szerez magának újabb elismerésre. Megmarad még hosszú ideig, a mi volt, a nemzeti színház nélkülözhetetlen művésznője, aki pályája végéhez közeledve, nem emlékeztet a végre. Egy egész életet képez az ő multja, de megvan még benne a képesség, hogy mindig újat teremtve, ne szoruljon a multjára.

E méltó ünnepen a tisztelgők sorába mi is oda állunk s egyszerű szavakban kívánunk neki hosszú életet a nagy lelki erőhöz.

Mascagni új operája. A »Cavalleria Rusticana« szerzője mult szombaton második diadalát ünnepelte, mely talán még nagyobb annál, mit első, egyfelvonásos operájával kivivott. Az »Amico Fritz«-nek, az új operának mult pénteken volt főpróbája, a világ majd minden hiresebb zenekritikusa előtt (az amerikai lapok ez alkalomra külön tudósítókat küldtek Rómába), első bemutatója pedig másnap, a Teatro Costanziban. A libretto *Suardontól* van, Erckmann-Chatrion ismeretes elbeszélése után, melyet Mascagni, a fiatal maestro nagy művészettel dolgozott föl. A költemény lyrai egyhanguságát zseniálisan győzte le, zenéje a libretto-író »commedia lirica«-jába valóságos lelket önt. Mascagni éles szemre rögtön észrevette azokat a poétikus szituációkat, melyeket a drámai idyll egyes részleteiben nyújt s zeneileg nagyon szerencsésen értékesítette. A zenekritikusok tulnyomó része Mascagni ez újabb művét általában épp oly érdekesnek tartják, mint az elsőt, zenei érték tekintetében azonban határozottan fölébe helyezik amannak. Azoktól az apró trivialitásoktól, melyek a »Cavalleria rusticana«-ba itt-ott becsúsztak, az »Amico Fritz« teljesen ment, az invenczió üdőbb, változatosabb, önállóbb. Mascagni e második operájával is bebizonyította, hogy oly határozott önálló egyéniség, melynek jellemző vonásai azonnal szembe tűnnek. Operájának minden egyes része rá és csakis rá vall. S mily ékesszóló, mily kifejező a zenéje, ha a hallgatót három felvonáson keresztül lebilincseli, megkötözi, megindítja, pedig alig nyújt egyebet szólóknál és duetteknel. Mondani valója az érzelmeknek csak nagyon kis körben mozog, de azért ez nem rontja le az egésznek összhatását. Mert Mascagni mindenütt igaz s oly mélyre hatol, a mennyire ezt az anyag csak megengedi. A preclodium csekély hatást keltett, bár bájosan van hangszerelve. Az első nagy sikert Suzelnek megkapó szép virágdala aratta, melyet megismételtettek, a cigány Beppo A-dur hegedű-játékával együtt,

bár itt-ott elleneztek. Az első felvonás igazi olaszos, a bersaglieriére emlékeztető indulóval végződik, mely koloszszerű hatáson át. A darab sikere jelentékenyen emelkedik a második felvonásban. Egy choralt (oboé-kisérettel) élénken megtapsoltak, a cseresnye-duettet pedig (Suzel és Fritz) megismételtették. A még netán ingadozókat a tavaszi dal nyeri meg, mely egy csapásra megtöri a varázst s oly óriási sikert arat, hogy a distingvált, zeneértő közönség fölemelkedik s egy egyetlen nagy tetszésziviharban tör ki. Ezt természetesen megismételtetik, valamint egy bájos orchestrum-motivumot, Fritz távozásakor. Mascagnit, a fiatal mestert számtalanszor kihívták, tomboló tetszészaj közt. Valamint a mester első műve, úgy ez is diadallal fog végigvonulni a világon, mert oly szépségei, oly maradandó becsü részletei vannak, hogy öt-hat középszerű opera jól megélné belőle.

Rossz szokás. Londonban a Terry-színházban a napokban Pinero »Times« című darabját adták, s ez alkalommal a szerző rendelkezéséből a közönség közt ingyen osztogatták a darab szövegét. Pinero, mint darabja előszavában megírja, azt hiszi, hogy a közönség fokozottabb érdeklődéssel fogja darabját kísérni, ha minden egyes felvonást rögtön el is olvashat az előadás után, s reméli, hogy példáját a többi drámaírók is követni fogják. Nyílt kérdés, hogy a szöveg ingyen osztogatásával a közönség fokozottabb érdeklődését akarja-e csakugyan fölkelteni, vagy pedig ez is egyik módja a közönségfogás ama ismeretes módjainak, melyek Amerikában és Angliában oly szemérmetlenül divatoznak. Akadt színigazgató, aki oly színlapokat adott a közönség kezébe, melyek palacsinta-vékonságu süteményből álltak, melyeket tehát az előadás végével meg lehetett enni. A verseny nem hagyta a többi igazgatókat nyugodni, élelmesség dolgában ők sem maradhattak hátra, s így elmésébbnél elmésőbb csalogatókat találtak ki a közönség színházba csábítására. Pinero cselekedete egyik láncszeme ennek az áramlatnak, mely nem az egésze, hanem a detailra, nem a tartalomra, a lényegre, hanem a külsőségre helyezi a fősúlyt. S így végelemzésben ő sem tesz mást, mint az a színész, aki a sikert nem játékától, hanem fényes toilettejétől reméli; mint a meiningeni herczeg udvari színészei, akiknek fő gondja arra van, hogy egy-egy öltönydarab a legutolsó gombig korhű, stilszerű legyen. Ez a részletek, a külsőségek kultusza, az *accidentalismus*, mely ragályként dúl a művészet egyéb ágaiban, a festészetben, az irodalomban, de sőt a komoly tudományban is; ez az a porhintés, melytől nem lehet meglátni magát a szindarabot, a festményt, a tudományos művet. Elősegítője a szellemi léhaságnak, az izlés felületességének, annak a divatos áramlatnak, mely nem a szellemet, hanem az öt érzéket elégíti ki, vakítja el. Potemkin-falvak....

Uj opera. Major S. Gyula, neves zeneművésziünk egy-egy felvonásos operán dolgozik, melynek szövegét Zárny Samu írta. Az egy felvonásos mű címe: *A nóta vége* s egy székelyföldi parasztdrámáról szól. A kis opera iránt az intendáns melegen érdeklődik s így alig lehet kétség benne, hogy a jövő esztendőben meg fogunk vele ismerkedni.

Sudermann, a Becsület szerzője »Haza« cím alatt új drámát írt, melyet a tél folyamában a berlini Lessing-színházban fognak adni. *Sodoma veszedelme* című drámája legközelebb már a népszínházban látható lesz.

1200 millió forint. A legenda megőrizte számunkra Dárius mesés gazdagságának a hírét. Ha ez a gazdagság csak fél akkora volt, mint most a Habsburgoké, akkor méltó a híréhez. Carl von Vincenti, aki igen közel áll a bécsi császári muzeumokhoz, az egyik palotának, a műtörténelmi muzeumnak kincseit, a festmények, arany- és ezüst tárgyak, drágakövek, aranyba foglalt kristályedények, 600 év óta összegyűjtött családi ékszerek, ünnepélyes alkalmakra való arany diszcedények, egyszóval a festészet, ötvösművészet, szobrászat, műipar remekeinek *becsértékét* ezerkétszáz millió forintra teszi. Mennyi lehet ezeknek a *műértéke!*

Lantes Assunta.

A Hesperidák kertjéből, banantermő, arany levegőjű Spanyolországból került hozzánk az az exotikus szépségű nő, kinek arcképe mai számunkat disziti. Kettős jusson került »A HÉT« czimlapjára, mint szépség és mint a magyar kir. opera legujabb külföldi hódítása, a cavallierik, signorok és signorinák között és után végre-valahára egy valóságos igazi hamisítatlan spanyol donna!

És hangjának meleg timbrején, mozdulatainak élénkségén, drámai játékán, temperamentumának kitöréseiben meg is érzik a déli nap tüze, valamint hogy bélyege oda van sütve arcának sárgás-barna creol színében és sajátságos metszésű szereinek villogásában.

Még jóformán kezdő, de abból a fából való, melyből jó vezetés mellett az elsők között az elsők lesznek. A közönség rokonszenvét megnyerte első szabadabb lélegzetvétele után, mikor a lámpalázat leküzdenie sikerült. Ez a betegség nagyon elgyöttri, pedig mennyi mindenféle orvosságot nem használ ellene! Többek közt — mondják — egész collectio szépen czizellált spanyol szentet hozott magával, hazájából Szent Mauríción és Szt. Katalinon kezdve végig Szt. Flóriánig, a tüzoltóig.

Mikor előadás előtt szorongva lesi az öltözőben a szinpadra hívó csengetyűt, sorra fölállítja patrónusait toilette-asztalára, a festékes dobozok és rizsporos-katulyák közé, s mikor a válságos pillanat elérkezik, mielőtt kilépne a szinpadra, sorban végig csókolja valamennyit és keresztet vet és külön reverenciát csinál minden egyes szent előtt.

És az ő hite megsegíti őt. Mert amily mértékben megismerkedik környezetével és a közönséggel, ép oly mértékben enged a láz, nő bátorsága és fokozódnak sikerei.

Ajánljuk a bájos donna receptjét többi nő-kollegáinak is.

Madarak halála.

— *Coppée.* —

Kandalló tüznél, üldögélve estve,
Madarak halála gyakran jut eszembe,
Szomorú napjain az egyhangú télnek
Elhagyatott üres, szegény, árva fészkek.
Ott lógnak a fákon ködös, fagyos légben.
Oh! hány madár leli halálát egy télen:
S mégis, ha kivirul a tavasz virága,
Nem lelünk sehoh sem csontjaik nyomára
Virányin a dúsan zöldülő mezőknek: —
Vagy tán a madarak halni elrejtőznek?

Báró Bálint József.

Z E N E.

Kamara-zeneestély. A Hubay-Popper négyes is bevonult pénteken a vigadóba, Popper nélkül. Ez a derék cello-művésznünk most a külföldet gyönyörködteti szép játékával és helyét ideiglenesen elfoglalta *Grützmacher Frigyes*, az operaház solo-gordonkása. Kitünő cellista ez, kissé pedáns, kissé száraz, de előkelő felfogása van és kifejtett, művészi technikája. Haydn G-dur recitatio-quartettjével nyitották meg a műsort, melynek adagiójában Hubay remekelt a recitatio előadásában. Következett Bocherini cello-sonatája, melyben Grützmachernek jutott a vezérezerep és kénytelen is volt Poppernek egy rendkívül flott apróságát

ráadásul eljátszani. Befejezte a műsort Schumann A-dur quartettje, egy melódiákban gazdag, hatásos szerzemény, melynek művészi előadásáért a négyes minden tagjának kijutott az elismerésből.

Filharmonikusok. Erkel Sándor először dirigálta — természetesen könyv nélkül — szerdán este a vigadó nagytermében a filharmonikusok zeneelőadását. Az ezernyi közönség, mely a legnagyobb érdeklődéssel kísérte mindvégig az előadásokat, élénk tanujele annak, hogy mennyire nélkülözhetetlenné tette magát ez a minden ízében művészi társaság. Mozart »Római farsang«-jával nyitotta meg a zenekar az estét, összevágó, intelligens előadásával rászolgálva a felzúgó tapsokra. Megismerkedtünk azután egy bájos művészi jelenséggel, Brennerberg Irén kisaszszonnyal, aki ezen az estén mutatta be először nagyobb, műértő közönségnek az ő hegedűjátékát. Bruch Miksa G-moll koncertjét és Schumann esti dalát adta elő, mind a kettő tele lány költészettel, mely végtelenül kedvesen érvényesült a fiatal leánynak a szentimentalizmus felé hajló hegedűjén. Ez a föllépte méltó érdeklődést keltett e művésznő legközelebb megtartandó önálló hangversenye iránt, melyen művészi egyéniségével közelebb fogunk megismerkedni. Még egy vendégünk volt, a bécsi Brüll Ignác, a ki saját szerzeményü rapszódijához szolgáltatta a zongorakiséretet. Ügyes, eleven instrumentálás minden ami jót erről a rapszodiáról mondhatunk. Magyar és német motívumok minden belső kapocs nélkül fűződnek egymáshoz. Se érzés, se gondolat az egészben. Egy jól-rosszul összeütött studium ez az ugynevezett rapszódia, melylyel kár volt Bécsből hozzánk fáradni. — Befejezte az estét Saint-Saens-nek *Dans macabre*-ja, ez az indulatos, kísérteties zenemű, mely a filharmonikusok remek előadásában fascinalta a közönséget.

Pianino-harmonium. Akik a hangszerkészítés technikájának haladását figyelemmel kísérik, azokat kétségkívül érdekelni fogja, hogy Erbe eisenachi zongora-gyáros egy pianino-harmóniumot szerkesztett, s ezt be is mutatta a kölni konzervatóriumban nagyszámu szakértő és zenész előtt. Ez az új hangszer nem egyéb, mint a harmónium és a zongora szerencsés egyesítése, alakja olyan, mint a zongoráé, csakhogy mélyebb, mert a zongora húrjai és billentyűi előtt még a harmónium hangregisztere és fuvói is el vannak helyezve. Az egy váz által egyesített zongorának és a harmóniumnak összekötő kapcsául a klaviatura szolgál, mely nemcsak a zongora billentyűit emeli, hanem a fuvók által okozott szelet is odaviszi a regiszterekbe. A zongora és harmónium hangjának összeolvadása meglepő hatása.

KÖNYVÉSZET.

Révai Testvéreknél a következő könyvek jelentek meg második kiadásban:

- Jókai Mór:** Minden poklokon keresztül. Ára 1 frt 50 kr.; diszkötésben 2 frt 50 kr.
 — — Asszonyt kísér, istent kísért. Ára 1 frt, diszkötésben 2 forint.
 — — Egy játékos, a ki nyer. Ára 1 frt 50 kr., diszkötésben 2 frt 50 kr.
 — — Péter Péter. Ára 1 frt., diszkötésben 2 frt.
Szerdahelyi Adolf: A kisdiednevelés és módszertan kézikönyve. Ára 1 frt 20 kr.
Kováts S. János: A könyvnyomtatás története Vas megyében. Szombathely, Bertalanffy József könyvnyomdája.

Tréfás képtalány.

Kérdés: Miért fáj ennek az urnak a keze?

SAKKTALÁNY.

Lóugrás szerint fejtendő meg. D.-tól.

		kez	sze		
	ügy	mán	gó	lel	
ra	ve,	néz	be!	re	sze
	né	gyo	ö	le	
	ni	be	tek	med	

A 44. számban közölt képtalány megfejtése:

A Szabadság harcz emléke.

Helyesen fejtették meg: Fáy Irén, Rattich Irma, Kolarics Hedvig, Koós Juliska, Kis Katalin, Fuchs Sarolta és Etel, Böhm Anna, Szalatnai Józsa, Kovács Benő, Szabó Istvánné, Ujhelly Janka, Singer Hermin, Mendl Gizella, Singer Leona, Csáky Berta, Szirmai Andor, Ambrus Eszti, Hoch Emilia, Büchler Etelka, Stein Stef, Petrás Lajos, Kempfner Alfréd, Andorlaci Sándor, Kiss Erzsike, Kornstein Henrik, Várady Rezső.

HETI POSTA.

»A HÉT« szerkesztősége és kiadó-hivatala: VII. ker., Erzsébet-körút 6. szám.

Munkács. *Nővérek.* Hogy kíváncsiságát egészen kielégítsük, közöljük im az illetőnek naczionálját: Szül. 1867. szeptember 2-án. Ebből kiszámíthatják önök, hogy tíz hónap híján 25 éves, a mely korban az emberek nálunk még nőtlének szoktak lenni. Születés helye: Pozsony. Vallása: igazhitű. Termete: közép. Fogai: épek. Haja: borzas. Orra: sas. Egyéb ismertető jelei: feltűnő szerény és fleigmatikus. Az önök szives érdeklődése azonban — ezt subrosa jegyezzük meg — mégis kizozta a sodrából.

Esztergom. XXX. Köszönjük a figyelmeztetést, de nem tarjuk szükségesnek, hogy a magunk részéről is bele avatkozzunk. Mindenesetre le vagyunk kötelezve (a) urnak, hogy módot nyújtott barátainknak, hogy mellettünk lándzsát törhessenek. (a) urról nem tudjuk, hogy ki legyen ő, de az »Esztergom és Vidéke« szerkesztője Dr. Kőrössi László olyan kaliberű író, hogy az embernek kétszeresen jól esik, midőn tapasztalja, hogy collegális dolgában sem áll az író mögött.

Kis-Pest. K. Szép karmin tintával és kifogástalan othografiával írva vesszük Öntől a következő levelet: »Örömmel adom tudomásukra, hogy az utolsó 44. számú képtalányt is megfejtettem, de nem tudom, hogy helyessen van-e megfejtve.« Bizony, édes jó uram, azt mi sem tudhassuk, mert elfelejtette a megfejtést beküldeni. Egyébiránt vigasztalódjék, az ilyen apró lapsus nagyobb embereken is megesik.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Selyem-Grenadines fekete és színes (mintegy 28-féle faj és 200 különböző szín) — közvetlen magánegyeteknek — közvetítők kizárásával: 95 krtól egész 9 forint 25 krig méterenkint vitel- és vámmentesen. — Minták posta fordultával HENNEBERG G.-féle selyemkelmegyári-raktár Zürichben (Svájc). Csász. és kir. udv. szállító.

COGNAC

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN PROMONTOR

mely kizárólag csak a legmagasabb kitüntetések nyerte, saját töltésű palackokban **mindenütt** kapható:

A gróf Keglevich István-féle promontori cognac-gyár igazgatósága Budapesten.

EPSTEIN MÓR
kész gyermek-ruha üzlete
Budapesten, IV., Kigyó-utca 9.
(a gyógyszerház mellett.)
ELEGÁNS
GYERMEKRUHÁK és KÖPENYEK
nagy választékban
babaktól egész 14 éves korig.
Leányok és fiúk számára a
legújabb párizsi divat szerint
legjutányosabb áron.
Megrendelések mérték szeri-
nt miként tudva van a leg-
szolidabban teljesítetnek.

Bekötési táblák

„A HÉT“

harmadik kötetéhez
(II. évfolyam I. félév)
1 forint 30 kr előleges
beküldése mellett küld

„A HÉT“

kiadó-hivatalában

VIII., József-körút 44.

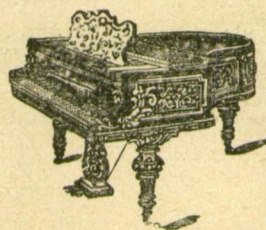

Uj zongora raktár!

Budapest, Károly-körút 3. sz.

Rövid szárny- és
Mignon-zongorák

a legjobb bécsi gyárakból nagy
választékban kaphatók
igen jutányos áron

KELLER GÁBORNÁL

Budapest, Károly-körút 3. szám II. emelet 59. ajtó.

„A Hét“ I-ső évfolyamából mint-
egy 15—20 példány van
még készletben, a melyekre újabb előfizetőink
b. figyelmét felhívjuk. Az egyes kötetek ára
pompás díszkötésben csomagolás és portóval
együtt 7 frt 20 kr.